

“Progressar en la cultura de la sostenibilitat mitjançant l’educació i la comunicació ambiental”

Objectiu 9.6 del Compromís Ciutadà per la sostenibilitat, Agenda 21 de Barcelona

Afavorir l’aprenentatge a través de la participació en projectes concrets desenvolupats per diferents col·lectius ciutadans i xarxes de voluntaris

ESADE

Darrera dels processos socials hi ha persones que perceben nous reptes i que innoven respostes, persones que tenen idees i que les posen en marxa; persones que treballen en xarxa, que formen equips, que creen organitzacions; persones que impulsen el canvi, en definitiva. Com les que apareixen en aquesta guia: vint-i-una persones molt properes i diverses, totes compromeses amb el desenvolupament sostenible de Barcelona i del món.

Estem convençuts que l'educació és una de les claus del desenvolupament sostenible i, amb aquest treball, més enllà de conèixer vint-i-una experiències concretes i valuoses —com d'altres que podrien ser-hi i no hi són— volem saber més dels factors crucials que ajuden a generar canvis profunds i positius en el nostre entorn social. Ho fem a partir de casos concrets i locals, que ens ajuden a comprendre millor la relació entre les dimensions local i global.

Aquesta nova *Guia d'educació ambiental* ens mostra el rostre més humà de la sostenibilitat. Són històries d'emprenedors sostenibles que, amb confiança, constància i habilitat, han aconseguit tirar endavant iniciatives que funcionen. La guia, elaborada amb la col·laboració de l'Ajuntament de Barcelona, és un projecte de la Xarxa d'Educació per a la Sostenibilitat (RCE-Barcelona), impulsat per la Universitat Politècnica de Catalunya i ESADE. Estem segurs que serà una valuosa contribució als objectius de la Dècada d'Educació per al Desenvolupament Sostenible, proclamada per les Nacions Unides.

Imma Mayol
Tercera tinenta d'alcalde

Antoni Giró
Rector de la Universitat Politècnica de Catalunya

Carlos Losada
Director General de ESADE

ÍNDEX

RCE BARCELONA I EL PROJECTE DE 21 VISIONS

p. 04

21 VISIONS

Antoni Alarcón, Barcelona Regional

p. 06

Manel Almirall, Fundació Futur

p. 08

Liliana Andrade, Demano

p. 10

Carme Borrell, Agència de Salut Pública

p. 12

Alba Cabañas, Foment de Treball

p. 14

Toni Codina, SETEM

p. 16

Iolanda Fresnillo, Observatori del Deute

p. 18

en la Globalització

Elisenda Fusté, Escola Vedruna-Àngels

p. 20

Diana González, Bicicleta Club de Catalunya

p. 22

Pilar Mercadé, Fundació Prisca

p. 24

Pau Noy, Catalunya Carsharing

p. 26

21 REPTES. 21 SOLUCIONS

p. 28

Xavier Palos, Trèvol

p. 30

Tortell Poltrona, Pallassos sense Fronteres

p. 32

Enrique Puig, SECOT

p. 34

Francesc Roma, Districte de Gràcia

p. 36

Josep Santacreu, DKV Seguros

p. 38

Pere Secorún, Thalassa

p. 40

Lucienne Sitges, Escola Els Xiprers

p. 42

John Stuart, Greenleaf Publishing

p. 44

Enric Tello, Universitat de Barcelona

p. 46

María José Vázquez, Federació ECOM

p. 48

VISIONS DEL 2015

p. 50

REFLEXIONS FINALS

p. 52

IMPLICACIONS PER A L'EDUCACIÓ PER A LA SOSTENIBILITAT

p. 54

Aquesta guia consta de les reflexions de 21 persones que estan treballant per construir un món més sostenible des de diferents àmbits d'actuació a Barcelona. És un projecte de la Xarxa d'Educació per a la Sostenibilitat (RCE-Barcelona) i ha tingut el suport de l'Ajuntament de Barcelona.

Per què 21 visions? Amb la convicció que són les persones les que canvien el món, RCE-Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona van decidir iniciar un procés per explorar què és el que motiva un individu a contribuir a una societat més sostenible, quin tipus de persona és, on ha après a professionalitzar-se en aquesta àrea i què recomanaria a futures generacions que volguessin seguir els seus passos.

A Barcelona, com en moltes altres ciutats d'Europa, ja es pot trobar un bon nombre d'ONGs compromeses amb la solidaritat i amb qüestions ambientals; hi ha cada vegada més empreses que es consideren "responsables"; hi ha entitats públiques dedicades al desenvolupament sostenible de la ciutat i de la regió, escoles, instituts i universitats que treballen per formar persones per als reptes socials i ambientals del segle XXI, i també hi ha organitzacions del sector cultural interessades en aspectes de la sostenibilitat. Sovint, el que queda menys visible són les persones que, darrere d'aquestes organitzacions, estan donant l'embranchida necessària per convertir les conviccions en accions reals i reproduïbles. Aquesta guia intenta portar a la llum una mostra d'aquestes persones per fer-nos compartir les seves motivacions, els reptes que s'afronten i les solucions que proposen.

Com ha estat el procés per elaborar aquesta guia? La selecció de les 21 persones d'aquesta guia es va fer a partir d'una sèrie de criteris que intentaven reflectir els diferents components humans d'una societat més sostenible. Així, es va buscar persones que treballen per protegir i millorar el medi, per donar suport a grups desafavorits, per promoure més cohesió social i per formar gent per una economia més solidària. Conscients que cada sector té un paper important en el camí cap a la sostenibilitat, hem escollit persones que

treballen en empreses, en entitats civiques, en el sector públic, en institucions educatives i en organitzacions culturals. Hem intentat mostrar que hi ha dones, homes, joves, gent gran, catalans o nouvinguts, seleccionant no necessàriament els "líders" del seu àmbit sinó un grup més o menys representatiu de la població creixent de persones que treballen en aquest àmbit. Hem fet una entrevista amb cada persona i els textos d'aquesta guia són extractes d'aquestes converses.

A continuació es presenten, fidels a les seves paraules, les actuacions, motivacions i recomanacions de cadascuna de les 21 persones, així com una síntesi dels diferents reptes que han identificat amb les solucions que han proposat i les seves visions per a Barcelona l'any 2015. Dedicuem les últimes pàgines a reflexionar sobre les característiques d'aquestes persones, els seus atributs inspiradors, la seva trajectòria vital, educativa i professional, les capacitats que tenen per al canvi, les seves diferents interpretacions de la sostenibilitat. Finalment, utilitzant com a petita mostra aquests 21 casos, hem explorat les implicacions que se'n deriven de cara a models d'aprenentatge per al desenvolupament sostenible. Quins tipus de formació (formal i no formal) cal fomentar per augmentar el nombre de persones que puguin fer una contribució important a una societat més sostenible, tal com ho estan fent aquestes 21?

Què és RCE Barcelona? RCE Barcelona és una xarxa de l'àmbit de Catalunya que es dedica a promoure la innovació i l'educació per a la sostenibilitat. Se centra en el paper de l'aprenentatge per construir un futur més sostenible, fent especial èmfasi en la necessitat de coordinar esforços entre diferents sectors de la societat que contribueixen a l'educació individual i col·lectiva, tot mantenint un enfocament propi sobre les realitats de la regió. RCE Barcelona va ser creada l'any 2005 coincidint amb l'inici de la Dècada d'Educació per al Desenvolupament Sostenible (2005-2014), promoguda per les Nacions Unides.

RCE Barcelona ha estat reconeguda com a Regional Centre of Expertise (RCE) per la Universitat de les Nacions Unides, amb la qual cosa ha entrat a formar part d'un espai global d'aprenentatge per compartir coneixement i experiències sobre l'educació per al desenvolupament sostenible amb altres centres similars. A l'hora d'escriure han estat reconeguts RCE a Sendai i Okayama (Japó), Penang (Malàisia), la regió del Rhine-Meuse (Europa), els països de les illes del Pacífic, Toronto (Canadà), Tongyeong (Corea), Jordan i Cebu (Filipines) i hi ha diversos RCE més emergint.

Antoni Alarcón

Vicegerent i director de Projectes Ambientals de Barcelona Regional

Què és Barcelona Regional?

// És una empresa pública, que treballa en diferents àrees. Un àmbit: elabora estudis i projectes relacionats amb temes territorials, mediambientals i d'energia. Un altre: temes de mobilitat i transport. I, finalment, una àrea de projectes.

Anem per parts. Què fa la primera àrea?

// Dins de l'àmbit de territori, s'estan elaborant estudis dins del marc de la regió metropolitana, com una proposta de planificació dels espais lliures. Dins de l'àmbit mediambiental, tenim estudis concrets sobre les modificacions de la planificació urbanística. Actualment, estem fent un estudi d'encaix d'una planta depuradora amb tecnologia moderna, encapçalant tot el projecte tècnic de recuperació del riu Besòs. En l'àmbit de l'energia, hem treballat amb energies renovables i amb xarxes centralitzades de fred i calor. També estem treballant en la implantació territorial de la línia d'alta tensió d'alimentació amb el tren d'alta velocitat a França.

Anem a la segona àrea, transport i mobilitat.

// Un dels nostres estudis actuals pretén incrementar i millorar l'eficiència de la xarxa de transport públic a la regió metropolitana. D'altra banda, hem elaborat estudis d'encaix territorial de les grans infraestructures viàries i ferroviàries.

I el tercer apartat, els projectes?

// Actualment estem coordinant els projectes constructius de la remodelació de Sants i elaborant els estudis per a l'entrada del tren d'alta velocitat de la Sagrera. Intentem racionalitzar l'ús del sòl, que les obres ocupin la mínima superfície possible.

Tu vares estudiar la carrera de Biologia. Quina va ser la teva trajectòria professional abans d'incorporar-te a Barcelona Regional?

// Tot i que vaig estudiar la carrera, he exercit poc com a biòleg. Juntament amb un altre company, vaig crear una empresa pionera, entre els anys 1983 i 1987, una consultoria

que treballava en temes mediambientals. En aquests moments segurament tindria molta feina, però en aquella època no estava gens de moda.

Val a dir, però, que jo els temes mediambientals només me'ls crec quan són propositius i quan van acompanyats de projectes viables concrets. Si s'ha de construir, per posar un exemple, una determinada infraestructura lineal, penso que això només és possible si el territori gairebé no se n'assabenta i s'esmercen tots els esforços a millorar l'encaix territorial i ambiental d'aquesta infraestructura. No sóc dels que pensen que les mesures correctores o tot allò que s'hagi d'implementar en un determinat projecte dins del vessant mediambiental sigui el maquillatge d'un projecte determinat. A Barcelona Regional interioritzem els temes ambientals des del començament, la transversalitat és obligada.

Què vares fer després de tancar la teva primera empresa?

// Varem tancar la barraca l'any 1987 perquè se'm va fer un oferiment per treballar a la gerència de la Costa de la Mancomunitat de Municipis. Hi havia una voluntat expressa de portar a terme la recuperació de la façana del litoral metropolità.

Què arriba abans, la designació olímpica o el pla de recuperació del litoral?

// L'esdeveniment olímpic pren forma el 1992, però ja es va començar a treballar en la recuperació del litoral a la dècada dels vuitanta. En aquell moment, no només preocupava la millora de la qualitat de l'aigua, sinó el fet que teníem 42 quilòmetres de platja sense els serveis mínims ni una sensibilització i divulgació per part dels ciutadans metropolitans del seu litoral. Es tractava també de relacionar les platges amb una xarxa de transport públic.

D'on prové el teu interès pel medi ambient?

// Jo, de fet, no vaig entrar a la universitat per motivacions mediambientals; vaig fer-ho per treballar en temes d'enginyeria genètica, que és el que en aquell moment m'apassionava.

En tot cas, la teva sembla haver estat sempre una vocació més aviat científica.

// Jo era un apassionat de la ciència. Però a finals dels vuitanta i començament dels noranta, quan acabava la universitat i veia tots els problemes... Era l'època més forta dels moviments ecologistes, quan va néixer Greenpeace. Per tant, no m'he considerat mai un activista ecologista. Pensava que les coses es feien malament perquè els que les feien no tenien els criteris clars, no coneixien les regles ecològiques que regeixen el nostre planeta. Als anys vuitanta un enginyer que projectava ho feia d'una determinada manera perquè el manual deia com s'havia de fer, però no es tenien en compte altres consideracions, com les ambientals i territorials.

Quan dius que no ets ecologista, què vols dir?

// Quan l'ecologia es converteix en una ideologia, es perverteix en bona part. És dolent que un bosc mediterrani es cremi? És dolent perquè ens afecta a nosaltres com a població, perquè pot haver-hi urbanitzacions, pèrdua de vides urbanes, etc., però per a determinades espècies mediterrànies, la seva estratègia moltes vegades és l'incendi. Un altre exemple: jo no estic a favor del transvasament de l'Ebre. Estic a favor que intentem minimitzar el malbaratament dels recursos hídrics, perquè som en un ambient on l'aigua no ens sobra; però sectàriament dir que no a qualsevol canonada de conducció d'un transvasament, no hi puc estar d'acord. De la mateixa manera, en el tema territorial urbanístic, tampoc no es pot dir: "Nosaltres no podem créixer enlloc". Estudiem on tenim àrees ecològiques funcionals, que són bones per al país i fem el possible per protegir-les.

Per a qualsevol impulsor de canvis, quines són les característiques personals més importants?

// Ha de ser una persona perseverant. Predica en el desert i per tant la perseverança ha de ser important. En segon lloc, has de ser un gran comunicador i tenir uns coneixements i unes arrels tècniques molt importants, globals i generalistes.

Quina és la teva visió per al 2015 en el teu àmbit d'actuació?

// En l'àmbit mundial, el 2015 m'agradaria que coses tan quotidianes com obrir l'aixeta i tenir aigua potable arreu del món fos factible. Que als assentaments urbans, a les grans metròpolis, molts problemes d'higiene com les aigües residuals, el tractament de residus, etc. estiguessin solucionats.

I en l'àmbit local?

// A la regió metropolitana, que tinguéssim un veritable model de creixement i que sabéssim cap on hem d'anar. Perquè, si no, al que ara és el nostre Vallès, pot passar que no sapiguem diferenciar si ets a Parets o a Mollet, la Llagosta, Granollers o les Franqueses, perquè tot comença a ser un gran continu. Aquesta (ur)banalització, com diu Francesc Muñoz, hauríem de frenar-la. No podem malbaratar un bé tan escàs per a nosaltres com el sòl.

Com t'agrada veure recompensada la teva feina?

// Una de les coses de les quals estic més content és de la nostra aportació al tram final del riu Besòs. Una zona marginal amb problemes de contaminació d'aigües, sòls degradats, sense espais verds, ara té carrils bici, grans extensions de prat fluvial, s'han recuperat moltes espècies d'ocells i, fins i tot, s'hi graven anuncis de marques importants. És una gran satisfacció.

"Un especialista en una cosa concreta és difícil que sigui un líder en temes mediambientals."

Manel Almirall

Director de Fundació Futur

Què vares estudiar i en què vares treballar abans d'incorporar-te a Fundació Futur?

// Jo vaig començar Periodisme, però després del primer cicle vaig abandonar els estudis i després vaig fer diferents feines, algunes en la indústria tèxtil. Vaig començar a treballar com a educador social, amb delinqüents i toxicòmans. Després, i com a conseqüència dels meus coneixements del sector tèxtil, que havia adquirit per herència familiar, em varen cridar de Fundació Futur, que en aquell moment centrava la seva activitat en la confecció.

Com es va crear Fundació Futur?

// Quan jo hi vaig entrar era una associació. La seva primera iniciativa va ser crear un taller de confecció, perquè els reclusos a la presó ja cosien, i s'hi varen dedicar un any, tot i que no els anava gaire bé. El problema fonamental era que la gent no aconseguia la reinserció professional perquè el sector tèxtil ja estava en crisi. Adonar-nos de tot això ens va costar tres anys. Mentrestant vàrem intentar afegir valor als nostres productes; vàrem intentar ser més creatius i millorar el disseny, però la cosa no funcionava, fins que l'any 2000 vaig plantejar dedicar-nos a l'hostaleria.

Què vares adquirir abans, una consciència ecològica o un compromís social?

// Penso que ja era educador social quan em vaig fer soci d'una entitat ecologista. Jo crec que tots dos vessants haurien d'estar lligats. Qui vol una sostenibilitat ecològica també desitja una sostenibilitat social. Jo crec que tot es redueix a pensar en els altres.

Hi va haver algun punt d'inflexió en aquest procés de conscienciació?

// No ho podria assegurar, però em sembla que el desastre

de Txernòbil hi va tenir el seu paper. D'aquesta entitat ecologista, vaig començar a rebre uns butlletins informatius que també hi varen tenir influència. Pel que fa a la meua trajectòria com a educador social, suposo que forma part de l'educació familiar que vaig rebre. Als quinze anys jo ja anava a un orfenat a ajudar orfes, he estat monitor d'esplais... Suposo que un ja neix amb unes certes inquietuds.

Quines referències acadèmiques o recursos educatius estaven disponibles en aquells primers anys?

// No en recordo cap ni una, ni a la primera època a Futur, quan fèiem productes tèxtils. Després sí; l'Agenda 21 de l'Ajuntament ha suposat una tasca brutal. Jo mateix, quan he volgut fer algun joc infantil de reciclatge, m'he basat en algunes guies que he trobat en llibreries, idees per ser sostenible a casa, llibres, en aquest cas, i no pas ajuts per part de l'Administració.

I creus que l'educació hi ha de tenir un paper, en tot aquest procés?

// És fonamental, en tots els nivells, des de l'educació primària. Nosaltres ara estem gestionant les cuines d'escoles, aplicant criteris ambientals en la cuina, convertint la matèria orgànica en compostatge i aprofitant aquest compostatge per fer horts. I això ho fem amb el convenciment que, si els nens veuen aquest procés des de petits, ja creixen educats.

Quin paper hi pot fer l'educació no reglada, fora de l'escola?

// L'altre dia vaig anar a una exposició d'articles construïts amb materials reciclats, i he escrit un llibre amb idees per

“Qui vol una sostenibilitat ecològica també desitja una sostenibilitat social. Tot es redueix a pensar en els altres.”

fabricar joguines amb residus reciclats. I és que la cuina és una font inesgotable de recursos aprofitables per crear joguines divertidíssimes.

Com contribueix Fundació Futur al procés educatiu? Com transferiu els vostres coneixements?

// Ara tenim un nou projecte que ens il·lusiona molt. Es diu “Punt just” i consisteix en uns tricicles amb una petita nevera i màquina de cafè incorporades. La idea és deixar-los al carrer i vendre productes de comerç just. Un dels punts crítics del comerç just és que sovint els punts de venda són lluny del consumidor. Si fem aquests productes més accessibles, els difondrem molt. D'altra banda, acabo de publicar un nou llibre, *Una altra cuina és possible: cuinar amb comerç just*, amb més de cent receptes senzilles i molta informació sobre els productors. Els nostres serveis d'àpats i menjadors escolars també tenen un vessant pedagògic; estem ajudant una empresa de Madrid que vol imitar alguna de les nostres iniciatives. Constantment ens demanen assessorament.

De tot el que feu, què penseu que és més important, amb independència de la seva visibilitat? De vegades, la gent només valora allò que és més espectacular.

// Pel que fa a la gestió interna de la Fundació, a més de l'ISO 14.001, acabem de certificar l'EMAS, la certificació ambiental. Som la primera empresa de serveis d'àpats que rep aquest distintiu a Europa. Això és molt important; demostra que, tot i generar molts residus, els minimitzem o els reciclem. Però també fem tota una tasca de conscienciació mitjançant els nostres serveis habituals, quan oferim un servei que no inclou el servei dels nostres cambres. A més del menjar i les begudes, entreguem un manual d'instruccions i bosses, perquè la gent recicli adequadament.

Quina és la recompensa més gran per a vosaltres?

// La nostra recompensa principal és que la gent que és fora del mercat laboral i social pugui reincorporar-s'hi. No s'ha d'oblidar que el comerç just i la sostenibilitat són valors que hem afegit a la nostra missió principal, que consisteix a donar una segona oportunitat a les persones. Si a més aconseguim que s'avanci en l'àmbit del comerç just i la sostenibilitat, encara millor. També ens reconforta que els auditors ens diguin que mai no s'han trobat amb cap altra empresa on la gent cregui tant en allò que fa. I és un premi que la gent et demani un servei d'àpats; vol dir que tens un bon producte, que la gent valora els teus valors mediambientals.

Quines millores voldríeu que es produïssin en el vostre àmbit d'actuació, si prenem el 2015 com a referència?

// Un deute pendent que té la Generalitat (com també el té el Govern estatal) és que es reconegui el paper de les empreses d'inserció. Això està pendent; hi ha una llei del 2002 que no s'ha desplegat i és un greuge comparatiu brutal amb altres comunitats. Al País Basc les empreses d'inserció estan rebent uns ajuts molt importants, i a casa nostra, en lloc de créixer i consolidar-se, estan a punt de desaparèixer. Sense els ajuts pertinents, moltes empreses d'inserció acabaran fracassant. Nosaltres tenim la sort de tenir un producte atractiu, i treballem amb gent que ja té uns certs hàbits adquirits. Altres empreses d'inserció treballen en sectors més limitats, amb gent més deteriorada. Amb mitjans, les empreses existents sobreviurien i se'n podrien crear d'altres.

S'haurien de crear més xarxes de col·laboració entre iniciatives com la vostra?

// És complicat, això. Nosaltres, per naturalesa, ja formem part d'algunes d'aquestes xarxes, però no podem ser presents a tot arreu. Tenim recursos limitats, som membres d'AIRES, de la Xarxa d'Economia Solidària, i alguna més. Al cap i a la fi, som una empresa, no pas una ONG; ens dediquem a l'activitat econòmica, i a vegades has de renunciar a tanta plataforma i concentrar-te en la teua activitat.

Quina és la qualitat més important en un emprenedor solidari?

// Jo diria que ser creatiu, ser capaç d'inventar allò que no existeix i creure molt en el que fas, perquè de dificultats n'està ple, el camí. També s'ha de tenir una mica de sort i envoltar-te d'un bon equip, que cregui en allò que fas. També és important que no hi hagi cap propietari de l'empresa; no som una cooperativa, però ens hi assemblem molt.

Com podeu competir amb empreses en igualtat de condicions?

// Després de passar del sector tèxtil a l'hostaleria, estem a punt de ser autosuficients, perquè hem trobat un producte rendible. Hi ha altres empreses d'inserció que, a causa de la seva activitat, ho tenen més difícil. En aquest sentit, és important que algunes canviïn d'actitud, que no depenguin massa de les subvencions. Hem d'estar atents a l'evolució de l'economia, i si la seva activitat no és rendible, potser s'haurien de dedicar al Pladur, o al parquet, perquè la construcció és un sector molt més dinàmic.

Liliana Andrade

Una de les tres creadores de Demano

D'on va sorgir Demano?

// La idea va sorgir per una casualitat. Som tres dones de Colòmbia i des que vàrem arribar a Barcelona el 1998 les banderoles ens cridaven l'atenció. Com que a Colòmbia no es fan gaires exposicions i aquestes banderoles estaven gairebé al nivell de producció de quadres, dèiem: "¡Que bé, a Colòmbia es podria fer una exposició amb les banderoles!".

Un dia ens vàrem trobar amb uns nois que estaven despenjant les banderoles al Poble Nou. Llavors, quan vàrem veure el material de prop i el vàrem tocar, era fabulós, va ser un descobriment. Vàrem preguntar als nois, que eren equatorians, què se'n feia, d'allò, i ens varen dir que ho llençaven tot. "Llavors n'agafem algunes", vàrem dir. En vàrem agafar i vàrem venir al taller.

Som arquitectes. Jo treballava en disseny d'exposicions i la Marcela en disseny de mobles. Per al meu aniversari la Marcela em va fer una bossa per a la meua festa i tot el món deia que era bonica i fantàstica. Va ser la reacció de la gent de la festa el que ens va fer pensar a muntar Demano com a projecte. Va ser immediat, i el dilluns següent ens vàrem posar a escriure el projecte.

Com vàreu transformar la idea inicial en una empresa?

// Es va començar un treball per esbrinar-ho tot sobre el material: de què es feia, on ho llençaven, quant se'n rebutjava, quant se'n produïa a l'any, qui en comprava, quin tipus de material era, quant temps s'havia de treballar, si era tòxic. Per l'altre costat, vàrem investigar sobre la producció: com s'havia de tractar el material, com s'havia de netejar, rentar, cosir, i vàrem començar a treballar en una sèrie de dissenys. Llavors va començar un projecte que involucrava la ciutat i que era sostenible.

Hi havia altres parts involucrades en la fase inicial?

// Vàrem arribar a acords amb les organitzacions que produïen les banderoles. L'Ajuntament ens lliurava el material a canvi d'un percentatge en producció. La Fundació Tàpies ens comprava la producció, per vendre-la a la seva botiga. Al MACBA, a més del producte, volien que participéssim en tallers i projectes especials. Després, a Barcelona Activa ens varen orientar en un pla d'empresa, i això ens va servir molt perquè com a arquitectes no teníem formació per dur un negoci. Vàrem inventar un gènere de

producte. Ningú no sabia fer servir la matèria primera, i tampoc no era gratis; va ser molt més costós que agafar un rotlle net de plàstic: el transport, els drets, la gestió, la recollida, netejar-lo, seleccionar-lo... Acabem fent un producte de neteja a base de peles de taronja perquè les bosses facin bona olor. Ens va semblar que era un producte respectuós amb el medi ambient.

Quins són els valors de Demano?

// Els valors més importants que té és que el que produïm són objectes únics per les condicions de treball, són objectes que contenen una història, que són respectuosos amb el medi ambient, i amb origen a Barcelona.

Sempre heu tingut interès per temes ambientals?

// Jo crec que, pel fet de venir d'un país en vies de desenvolupament, una agafa més consciència. Per exemple, allà no llences res... Això de sortir al carrer i moblar casa teva amb mobles que trobes per terra no passa a Colòmbia, perquè allà, quan llences mobles, ¡els duus a la casa de l'àvia! Quan muntem a la fira, el mateix estand sempre està fet de productes de rebuig, perquè és part de la nostra filosofia. Els cinturons es fan amb la part lateral de les banderoles, no es perd res. Ara tenim una col·lecció de productes fets amb una tela que trobem en una fàbrica de Barcelona. Per fer els folres de les bosses hem fet servir tela de paraigua perquè una dona ens va cridar i ens va dir que tenia una botiga de paraigües que anava a tancar. M'agrada molt que darrere de tot això hi hagi una història.

Hi va haver moments difícils muntant l'empresa? I com els vàreu superar?

// Hi havia moments difícils perquè nosaltres mateixes no teníem capital per invertir en el projecte; l'únic capital que teníem era el treball de les dues. Era difícil perquè llavors una treballava al matí a Demano i després l'altra hi treballava a la tarda. No vàrem tenir un sou fins a anys després. Hi va haver una inversió en el capital humà. El moment crític va ser quan vàrem decidir si ens dedicàvem a temps complet a això o el projecte no tirava endavant. Però no hi va haver cap moment que penséssim que no; sempre era molt motivador i ens va portar molta satisfacció.

Com s'estructura l'empresa?

// Som sis persones treballant, algunes a temps parcial, amb col·laboradors treballant de satèl·lit, molt especialitzats en el que fan. Nosaltres funcionem com una torre de consciència, dedicant-nos als dissenys, als prototips, coordinant totes les accions que l'empresa genera. La producció es realitza a fora, en tallers satèl·lits a Barcelona especialitzats en costura. ¡Tot es fa a mà! No era fàcil perquè això és com cosir pell; hi va

haver una feina de trobar persones que sabessin fer bosses. Hi ha altres persones controlant la comunicació, hi ha advocats i altres professionals externs. Després hi ha una costurera aquí i ens ajuda amb els prototips o amb coses especials; per exemple, amb la venda per Internet.

On venen els productes?

// Tenim un distribuïdor per a Espanya i tenim representants a França, Itàlia, Dinamarca, Noruega, Alemanya, Holanda i Portugal. Tenim alguna distribució als Estats Units, el Japó, i estem començant a la Xina i Corea. El Japó és el país amb més projecció i en general les vendes fora d'Espanya han anat augmentant; ara representen un 60 % de la venda total. Ara es ven molt per Internet i es ven més fora d'Espanya perquè aquí la gent no està gaire acostumada a comprar per Internet.

Quines recomanacions tens per a altra gent que vulgui impulsar projectes com aquest?

// ¡Paciència i dedicació és l'única cosa que recomano! La gent és molt impacient, vol beneficis en sis mesos, però les coses requereixen el seu temps. Solament a través de l'experiència les coses es consoliden. Això és el més bonic de fer un projecte; un ho va modelant com vol que sigui, però requereix temps. Vàrem estar molt motivades; sempre ha estat una il·lusió i molt bonic treballar a Demano perquè el projecte ens agrada. Té una part creativa, no solament pel que fa al disseny de la bossa, sinó pel fet de formar el projecte. Un ha de treballar amb ganes.

Com t'agradaria que fos Barcelona el 2015?

// Jo estimo molt Barcelona, però ens estem aprofitant massa d'aquesta ciutat. Vull que sigui la mateixa ciutat amb l'encant que tenia quan vaig arribar fa vuit anys. Ha de mantenir aquest equilibri. Però, d'altra banda, m'agrada aquesta capacitat de mostrar-se com una ciutat cultural, heterogènia, on poden arribar moltes cultures perquè hi ha una interacció. La sostenibilitat no només afecta els recursos, sinó també l'àmbit de la dinàmica en tots els sentits. Hi ha d'haver una bona convivència entre tots.

Quin ha de ser el paper de l'educació per arribar a aquesta visió (tant a l'escola com al carrer)?

// Jo crec que a qualsevol ciutat l'educació és fonamental; el canvi està en l'educació. Això és el que cal promoure, i no només en l'àmbit formal, sinó també en el no formal. Des de la feina que fas, sigui quina sigui, pots promoure això. Nosaltres, per exemple, intentem treballar amb estudiants fent pràctiques. Jo veig en cadascun dels meus amics que fan diferents activitats una proposta d'educació.

Carme Borrell

Directora de l'Observatori de la Salut Pública: Agència de Salut Pública de Barcelona

Quina ha estat la teva trajectòria professional abans d'incorporar-te a l'Administració pública?

// Sóc llicenciada en Medicina i especialista en Medicina Familiar i Comunitària a Tarragona. L'any 1985 vaig començar a treballar com a becària en salut pública a l'Institut Municipal de la Salut; un any després es varen convocar places i vaig entrar a treballar de plantilla. L'any 1995 em vaig doctorar en Medicina (Salut Pública).

A què es dedica l'Observatori de la Salut Pública?

// L'Observatori té per objectiu descriure i monitorar l'estat de salut dels ciutadans i ciutadanes de Barcelona. Està format per quatre serveis. El Servei d'Epidemiologia s'ocupa sobretot de les malalties transmissibles: sida, tuberculosi, hepatitis, meningitis, etc. El Servei de Sistemes d'Informació Sanitària es responsabilitza de diversos sistemes d'informació sobre la salut: la natalitat, la mortalitat, el registre de defectes congènits, les lesions per accident, etc. El Servei d'Informació en Salut Ambiental s'encarrega de monitorar l'impacte ambiental en la salut, com, per exemple, com ens afecta la contaminació atmosfèrica. El quart és el Servei d'Avaluació i Mètodes d'Intervenció, que dissenya programes i intervencions de prevenció de la salut a mitjà i llarg termini, com, per exemple, els programes dirigits a escolars respecte a la prevenció del consum de cànnabis. En aquests serveis de salut pública hi treballen professionals de diverses disciplines, no només metges.

Vàreu posar en marxa una iniciativa solidària (ZerosetBCN), de donació de part del salari entre els empleats de l'Ajuntament de Barcelona. Com va sorgir la idea?

// Varem conèixer una iniciativa semblant que s'havia posat en marxa al País Basc, concretament al Servei Basc de Salut. Es varen plantejar expressar la solidaritat amb les persones en situació de pobresa i marginació existents al nostre medi i al tercer món. Per això, varem aprofitar el lloc de treball com a àmbit de participació creant un fons de solidaritat, de manera que els treballadors i treballadores que volien feien una donació del 0,7 % del seu sou amb aquesta finalitat. Havien tingut molt èxit, ja que tenien centenars d'afiliats.

A l'Agència de Salut Pública de Barcelona ens vàrem ajuntar unes quantes persones interessades i vàrem començar el nostre camí: confecció dels estatuts de ZerosetBCN, donar-nos a conèixer als partits polítics i als sindicats de l'Ajuntament de Barcelona, fer un petit tríptic d'informació, aconseguir que les donacions que fessin els treballadors i treballadores es poguessin descomptar directament de les nòmines, etc.

Us va anar bé?

// Aquí a l'Agència de Salut Pública se'ns va facilitar la posada en marxa, tant pel que fa a infraestructures com al descompte de la nòmina. Ràpidament vàrem fer socis i sòcies, m'imagino que a causa que la gent ens coneix. A la resta de l'Ajuntament i instituts municipals ens hi

vàrem aproximar en una segona fase. El descompte automàtic de les nòmines va costar una mica més, però al final ho vàrem aconseguir.

Com està definit en els vostres documents l'objectiu d'aquest 0,7 %?

// Les finalitats del ZerosetBCN són: 1) fomentar la solidaritat dels treballadors i treballadores de l'Ajuntament de Barcelona amb les situacions de pobresa i marginació; 2) donar suport a programes d'actuació d'organitzacions especialitzades i de reconeguda tasca solidària que actuïn davant les situacions de pobresa i marginació.

Les donacions dels treballadors i treballadores que voluntàriament s'adhereixen a la iniciativa (cal emplenar i signar una sol·licitud) són transferides a un compte corrent dedicat a aquest objectiu. La Junta de ZerosetBCN obre cada any una convocatòria perquè ONG o institucions diverses puguin sol·licitar els fons de ZerosetBCN. A l'assemblea anual, els socis i sòcies escullen els projectes per finançar entre tots els que s'hi han presentat (tant projectes adreçats al tercer com al quart món).

Abans d'aquesta trobada amb els bascos, tu ja tenies una consciència social especialment desenvolupada?

// El meu àmbit de recerca durant els últims anys ha estat l'estudi de les desigualtats en salut, que fa referència a les diferents oportunitats i recursos lligats a la salut que tenen les persones de diferent classe social, gènere, ètnia o territori, de manera que els col·lectius més afavorits presenten millor salut que la resta. Per tant, el concepte de les desigualtats en salut conté una clara dimensió moral i ètica. Fa referència a diferències en la salut que són innecessàries i evitables i que, a més, són injustes i intolerables. Assolir equitat en salut comportaria que idealment tothom tingués una oportunitat justa d'assolir al màxim un desenvolupament possible de la seva salut. Els últims anys he coordinat, juntament amb Joan Benach, dos informes que s'han fet sobre desigualtats en salut a Catalunya des del Centre d'Anàlisi de Programes Sanitaris (CAPS), *Les desigualtats en la salut a Catalunya* i *L'evolució de les desigualtats en la salut a Catalunya*.

Aquests estudis, varen ser iniciativa teva o te'ls varen encarregar?

// Varen ser per iniciativa nostra des del CAPS, una ONG que fa de *think tank* en el món sanitari. En cadascun dels dos informes, posem un capítol amb recomanacions, tant respecte als sistemes d'informació com de recerca i de caire polític. Per exemple: "Que el Govern de la Generalitat i la

resta d'institucions catalanes considerin una prioritat a la seva agenda política l'objectiu de reduir les desigualtats. Que es tingui en compte l'existència de desigualtats en la planificació dels plans de salut".

Quines característiques han de tenir les persones que volen impulsar un canvi? La paciència? El sentit d'urgència?

// Aquests temes, com que estan molt lligats a les relacions de poder a la nostra societat, són molt difícils de gestionar. Per això les desigualtats en salut no han existit pràcticament mai a l'agenda política del nostre país. Per incidir-hi es necessita ser molt perseverant. En el fons, s'està qüestionant l'ordre establert a la nostra societat. I canviar la societat, o senzillament qüestionar-la, és molt difícil.

"És quan existeix una mobilització social important que s'aconsegueixen coses; no es pot canviar la societat des de la universitat."

Has mirat d'analitzar d'on prové aquesta preocupació teva per contribuir a la cohesió social?

// Suposo que en els valors que he anat adquirint al llarg de la vida, com per exemple

en l'entorn familiar o en l'entorn escolar. Jo vaig anar a l'escola Talitha, una escola privada i que es deia confessional. En aquells anys del franquisme, les classes s'impartien en català tot i que estava prohibit fer-ho. Quan venien els inspectors, els docents canviaven l'idioma de les classes al castellà, penjàvem el retrat de Franco a la paret... Era una escola opositora, amb tot el que implica aquest fet. Fomentava una visió progressista de la societat que ens va ajudar a entendre les injustícies del nostre món.

Creus que l'educació té un paper en el teu àmbit d'actuació?

// Jo crec que l'educació és important, però és una peça més en l'engranatge. Canviar la societat o petites parts del seu funcionament requereix una consciència social molt més gran. Ho acabem de veure a França. Hi volien introduir una llei de contracte precari, però quan han sortit un milió de joves al carrer s'ha parat. És quan existeix una mobilització social important que s'aconsegueixen coses; no es pot canviar la societat des de la universitat.

Quins avenços t'agradaria veure en el teu àmbit, d'aquí al 2015?

// Concretament, a la ciutat de Barcelona i a Catalunya, m'agradaria que aquest tema entrés a l'agenda política. Ho considero fonamental, i no sé fins a quin any haurem d'esperar perquè hi entri. Però que ho diguem nosaltres, en el fons, qui som? Som tècnics, científics, però si no hi ha un moviment social conscienciat, veig molt difícil que això s'acabi produint.

Alba Cabañas

Directora del Departament de Medi Ambient a Foment del Treball Nacional

Què fa el teu departament en el si de Foment Nacional del Treball?

// Va començar fent el seguiment de la legislació ambiental, perquè el seu moment de creació coincideix amb l'explosió de la regulació en aquest àmbit. L'objectiu és doble: d'una banda, informar les empreses de les iniciatives legals que van sorgint i, de l'altra, canalitzar des del món empresarial a l'Administració tots els punts de la regulació que considerem de difícil aplicació. De vegades, els tècnics de l'Administració proposen objectius irrealitzables. Nosaltres sempre demanem que les exigències es puguin aconseguir, que tinguin uns costos raonables i que siguin graduals. En definitiva, sovint em toca fer un paper de "dolenta" en totes dues bandes, dins de Foment perquè sóc la responsable de traslladar tot el que ha de venir i davant de l'Administració perquè em toca evidenciar totes les debilitats de les seves propostes.

Ha estat difícil convèncer les empreses catalanes perquè incorporin criteris mediambientals en la seva gestió?

// Amb les empreses grans el diàleg ha estat molt fàcil. En canvi, la percepció des de la petita empresa no ha estat la mateixa; primerament, perquè disposa de molts menys recursos per dedicar-hi i, en segon lloc, perquè la seva conjuntura econòmica és molt més delicada. Tot i així, durant els darrers anys, l'avenç ha estat molt significatiu.

De tota manera, no ha estat fàcil explicar a un empresari català que havia de fer tal o tal altra inversió per complir una llei mediambiental, que no afectava, per exemple, empreses del mateix sector radicades en una altra comunitat autònoma, perquè des d'aquí s'havia fet una aposta política

de màxims en l'àmbit ambiental, sense justificar ben bé quins eren els avantatges reals d'aquest esforç diferencial.

Després d'estudiar Econòmiques, et vas incorporar immediatament a Foment del Treball?

// Mentre estudiava vaig treballar com a consultora i quan encara no havia acabat els estudis, vaig entrar a Foment com a becària, al Departament d'Economia. Això va ser l'any 94. Des d'Economia, entre altres coses, es fa el seguiment dels grans indicadors macroeconòmics, es tracta d'analitzar constantment l'evolució econòmica del país. És una tasca estadística i d'anàlisi, que té com a objectiu donar suport als òrgans de govern de Foment, a l'hora de donar forma a les seves estratègies.

Com vas fer el salt cap a Medi Ambient?

// Quan vaig començar a Foment ja existia la Comissió de Medi Ambient, però no estava assignada a cap departament i, a la pràctica, la gestionaven Internacional i Economia. A mi, curiosament, em divertia aquest tema, el trobava molt més interessant que el seguiment del context macroeconòmic. Em donava l'oportunitat d'obrir-me a un món molt més proper al dia a dia de l'empresa. I a més, em permetia visitar sovint plantes de producció, cosa que procuro fer continuament perquè, per una banda, em fascina i, per l'altra, m'ajuda a comprendre millor els problemes reals amb què es troben les empreses. L'any 98, es va decidir crear un departament de medi ambient. Es va contractar Joan Grau, un enginyer químic procedent de la Junta de Sanejament, perquè en dos anys creés tota l'estructura del Departament, i jo vaig convertir-me en tècnica de medi ambient.

"L'objectiu és doble: per una banda, informar les empreses de les iniciatives legals que van sorgint i, per l'altra, canalitzar des del món empresarial a l'Administració tots els punts de la regulació que considerem de difícil aplicació."

Sempre heu actuat a partir d'una iniciativa de caire legal, que impliqui una possible sanció?

// El cert és que les convocatòries de Foment tenen més èxit quan es tracta d'una obligació legal que ha de venir immediatament. Ara estem en un moment de transició, les empreses entenen que han de passar a una fase més estratègica, però encara estem en una època d'efervescència legislativa, i el temps no dona per a tant, la gent ha de treballar a les plantes de producció i el temps que els distregui d'aquestes obligacions ha de ser molt útil.

I dius que aquesta fase s'està superant?

// Sí, ara els directius de les àrees tècniques estan molt informats, dominen el marc legislatiu, i ara estem intentant que facin aportacions més conceptuals, d'estratègia a llarg termini: cap a on volem anar, quines són les necessitats a mitjà termini.

Quines eines d'educació heu aplicat en tot aquest procés?

// Al començament, quan no existia cultura mediambiental entre les empreses, organitzàvem cursos. Cada empresa, en funció de les seves necessitats, podia triar rebre formació específica en algun tema concret com ara aigua o residus, o fer un curs complet de medi ambient i empresa. En aquest cas, rebia una titulació, homologada per algunes universitats amb les quals havíem signat convenis. Va arribar un punt, però, en què altres centres van començar a oferir formació en temes de medi ambient i nosaltres vam deixar de fer-ho, perquè mai no ha estat el nostre objectiu entrar en competència amb les universitats.

Creus, doncs, que ja existeixen prou recursos educatius en matèria de medi ambient?

// Des d'un punt de vista tècnic, les universitats ja ofereixen prou formació. Crec que ara el pas següent l'han de donar les escoles de negocis, com ara ESADE, on es formen els futurs responsables de màrqueting, finances, aquells que al cap i a la fi prendran les grans decisions a les empreses, i que surten molt poc preparats en assumptes ambientals.

Creus que aquest procés educatiu ja hauria de començar en el nivell de primària?

// D'una manera amable, sense espantar els nens, crec que (s'ha de fer i de fet ja es fa) hauríem de conscienciar-los sobre la manca d'aigua, sobre la importància del reciclatge de residus, que siguin conscients que els recursos no són il·limitats. Però estem parlant del món de les empreses i crec que hem de centrar els esforços en els que s'estan formant amb una orientació empresarial. Jo he tingut l'ocasió i el

privilegi de treballar amb directors generals, presidents o propietaris d'empreses (allunyats de la gestió), i el que he observat és que en alguns casos, tot i pertànyer a una generació que no s'identifica amb els moviments ambientalistes, l'alt directiu té una visió més clara del que cal fer que l'executiu de rang intermedi, que sempre pensa en els resultats a curt termini, pels quals se'l valora. Existeix, per tant, un "buit" en el món de la gestió mediambiental a l'empresa. D'una banda, els tècnics tenen una formació adequada, que els permet saber com s'han de fer les coses per complir els objectius ambientals. De l'altra, tenim alguns empresaris al màxim nivell disposats a anar més lluny. I al mig tenim el gran nucli de gestió, els llicenciats en empresaris o MBA, que no estan sensibilitzats sobre el tema.

T'agradaria veure algun altre avenç en l'àmbit de la gestió mediambiental a les empreses d'aquí al 2015?

// Totes les qüestions mediambientals estan massa polititzades. El debat al voltant de les mesures que s'han de prendre em sembla massa monolític, poc obert. Ningú no s'atreveix a qüestionar certes coses, cal encetar un debat autèntic, més divers. Crec que s'hauria de superar aquesta dialèctica de bons i de dolents. El procés hauria de ser realment més participatiu. A mi m'agradaria saber quin és el model de referència, comprendre fins a on hem d'arribar des del punt de vista de l'activitat econòmica, i em sorprèn constatar que l'Administració no ho sap, està tan pressionada pels calendaris de transposició de directives comunitàries, en les quals no ha participat, que li costa veure els efectes del conjunt. Les empreses, per la seva banda, estan massa pressionades quotidianament per plantejar-s'ho.

Quines qualitats personals són més importants quan s'ocupa un càrrec com el teu?

// Mà esquerra, capacitat de comunicació i curiositat. Mà esquerra, per dir allò que no volen sentir els uns i els altres. Capacitat de comunicació, per traslladar a un públic molt heterogeni coses noves i, per tant, sense antecedents per a la majoria. Curiositat, perquè no et pot fer mandra esbrinar, per exemple, com es mesuren les olors o per què les asseguradores es resisteixen a fer assegurances quan es parla de medi ambient. D'altra banda, s'ha de ser flexible i constructiu per entendre les motivacions de l'Administració per intervenir i de les empreses per resistir-se, i d'aquí aquesta mania meua de visitar instal·lacions. Finalment, has de ser capaç de sobreposar-te al desànim, perquè els processos són llargs i els resultats només són visibles amb molta perspectiva.

Toni Codina

Director de SETEM

Què vares estudiar i quina ha estat la teva trajectòria professional, abans d'incorporar-te a SETEM?

// Jo vinc del món de la filosofia. Després, ja incorporat a SETEM, vaig estudiar Ciències Polítiques i més recentment Direcció d'Empreses. Abans de treballar en el sector de les ONG havia fet de professor de filosofia i havia estat director d'un casal de joves.

Com vares entrar en contacte amb SETEM?

// Mitjançant la participació en un camp de solidaritat de SETEM al Senegal l'any 1990 i la participació en altres activitats amb SETEM al Camerun, Nicaragua, Mèxic, la República Dominicana, Cuba, Bangla Desh, etc. els anys següents, a partir de les quals em vaig anar involucrant a l'ONG.

En el teu cas, doncs, es pot parlar d'un punt d'inflexió en el teu procés de conscienciació social?

// El meu va ser un procés semblant al dels milers de joves que s'apropen a SETEM per viure una primera experiència de solidaritat en un país del sud. Es tracta d'una experiència que a mi i a tots els joves que participen en SETEM et marca per sempre. A SETEM diem que participar en un camp de solidaritat és un viatge sense retorn, perquè ningú no en torna igual que va marxar i a partir d'aquella experiència veus el món amb uns altres ulls.

Quines eines d'aprenentatge existien en aquell moment, en l'àmbit de la cooperació amb el tercer món? Ho vares aprendre tot mitjançant els recursos de SETEM?

// A principis dels noranta encara hi havia poques ofertes per formar-se en aquest camp. Jo vaig fer alguns cursos a CIDOB, participació en jornades i congressos, etc.

Ara, en canvi, fins i tot oferiu un màster. Sembla que heu estructurat molt els vostres coneixements.

// Sí, des de l'any 1994 SETEM ofereix cursos de postgrau i de màster en Cooperació per al Desenvolupament en conveni amb la UPC i la URV, on participen prop de 500 alumnes cada any. A poc a poc SETEM s'ha convertit en una de les principals escoles de formació en solidaritat internacional del nostre país.

Teniu especificats els vostres objectius bàsics?

// SETEM disposa d'un pla estratègic que varem aprovar ara fa dos anys, després d'un llarg debat intern, segons el qual pretenem tres coses: sensibilitzar per a la mobilització social a favor d'un món més just, formar en solidaritat internacional i contribuir a fer un comerç nord-sud més just.

Existeix alguna jerarquia entre totes les vostres activitats? Feu distincions entre la importància d'unes o de les altres?

// Es tracta d'una cadena de valor on cada etapa és important i té la seva funció. No és gaire lògic apuntar-se al màster si abans no s'ha viscut l'experiència d'un camp de solidaritat, o bé convertir-se en activista de la campanya "Roba neta" si prèviament no es coneix com funciona el comerç nord-sud. La solidaritat internacional és tot un món on cal anar entrant a poc a poc i ordenadament.

Creus que, a més del màster que oferiu vosaltres mateixos, s'han de tractar aquests temes en l'educació primària i secundària?

// És clar que sí, i de fet s'ha avançat molt a Catalunya en aquest àmbit en els darrers anys. Tanmateix, SETEM no adreça les seves propostes i activitats als infants, sinó al món dels joves i dels adults, on exercim un cert lideratge en algunes activitats.

Com es concreta aquest lideratge? Quins són els àmbits que domineu?

// Per exemple, en els viatges solidaris a països del sud som líders indiscutibles a Espanya, amb unes 700 persones que viatgen anualment amb SETEM. En l'àmbit de la formació en cooperació internacional, el nostre programa de postgrau i màster és el que més alumnes aplega cada any a Catalunya. I en l'àmbit del comerç just, organitzem des de fa set anys la Festa del Comerç Just a 60 municipis catalans, editem anualment l'*Anuari del comerç just* a Espanya i coordinem la campanya "Roba neta" a l'Estat espanyol.

Quin perfil tenen els vostres socis?

// Tenim una base social de joves amb estudis universitaris i amb moltes ganes de participar. SETEM és una associació i la participació democràtica no només la vivim com una obligació legal, sinó com un valor que s'ha de promoure i incentivar.

Treballeu en xarxa? Amb quins col·lectius us agradaria col·laborar en el futur?

// Treballar en xarxa forma part de la nostra cultura organitzativa i ho fem en la majoria d'àmbits en què actuem, tant amb xarxes del nord com del sud. L'actual procés de globalització exigeix respostes globals. I les organitzacions

petites com la nostra només ho podem fer teixint aliances amb altres organitzacions amb què compartim principis i objectius.

Quines qualitats personals són més importants per a un impulsor del canvi?

// Pacència i capacitat de diàleg. En una organització on tot s'ha de fer amb l'aval de la base social, és molt important que totes les decisions tinguin, si no el suport entusiasta, almenys el vistiplau i l'acceptació de la base social.

Entre les vostres activitats menys visibles, n'hi ha alguna que et sembli especialment rellevant, encara que es conegui menys?

// Varem crear l'any passat la Xarxa per la Compra Pública Ètica, on participen administracions públiques compromeses a introduir criteris ètics i socials en les seves compres d'articles fabricats a països del sud, particularment roba d'uniformes i altres productes tèxtils. Hem aconseguit que hi participin la Generalitat, la Diputació i dotze ajuntaments catalans, entre els quals hi ha el de Barcelona.

Quins avenços t'agradaria veure en el vostre àmbit d'actuació d'aquí al 2015?

// Que el consum de productes de comerç just es generalitzés i normalitzés, tant entre els ciutadans com entre les administracions públiques. Això tindria un impacte molt positiu sobre milers de famílies pobres dels països del sud que conreen cafè, treballen en una plantació de cacau o formen part d'una cooperativa d'artesans.

Dins de l'àmbit del comerç just, quina és la diferència entre la tasca que desenvolupeu vosaltres i la que pot fer Intermón?

// Intermón ha desenvolupat molt el vessant comercial del comerç just: té botigues, té una importadora, ven als supermercats, etc. Nosaltres, en canvi, hem centrat els nostres esforços en la sensibilització i la realització d'estudis i campanyes.

Aprofiteu el fet de tenir tants participants? Els involucreu en les vostres activitats de manera sistemàtica?

// Ho fem tant com podem, tot i que no és gens fàcil. Involucrar cada any 400 persones a Barcelona és complicat, perquè no tenim prou activitats per a tothom. Tanmateix, per a nosaltres l'important és que la gent s'involucri i es mobilitzi a favor d'un món més just, sigui a SETEM o a qualsevol altra ONG o iniciativa social que treballi per aquesta causa.

"Participar en un camp de solidaritat és un viatge sense retorn."

Iolanda Fresnillo

Investigadora de l'Observatori del Deute en la Globalització

D'on va sorgir l'Observatori del Deute en la Globalització?

// L'Observatori sorgeix de les mobilitzacions per a la devolució del deute dels anys 1999 i 2000. Des de la Xarxa Ciutadana per al Deute Extern organitzem una consulta social el 2000. Tant durant aquesta consulta com a posteriori notem la dificultat per a la gent que som activistes i voluntaris, que ens falta informació rigorosa, actual, pensada i crítica sobre els temes que estem denunciant. Decidim crear l'Observatori del Deute com un centre que nosaltres anomenem d'*investigació activista* per fer recerca que no es quedi en l'àmbit acadèmic, sinó que vagi més enllà.

Què preteneu fer des de l'Observatori?

// L'activitat d'ara es desenvolupa en tres grans eixos: un d'investigació, un altre de formació, sensibilització, denúncia i comunicació i un altre que seria més activista, que és de suport directe a xarxes, com moviments socials, participació en campanyes, i no entenem cap d'aquests eixos sense els altres.

Quins són els temes que observeu?

// Els temes es divideixen en dos grans eixos: un és el deute extern, el seguiment del que fa el Govern espanyol sobre el deute extern, i un segon bloc serien empreses transnacionals i el deute ecològic. Allí fem seguiment de les empreses espanyoles que actuen als països del sud, i desmuntem el discurs de responsabilitat social corporativa que tenen les empreses, que no es correspon amb la seva realitat en la majoria dels casos.

Per què cal cancel·lar el deute extern?

// El que plantejem és que el deute s'ha de cancel·lar per

una qüestió de qualitat. El deute s'ha de cancel·lar perquè és il·legítim. Perquè la generació d'aquest deute ve la majoria de vegades de préstecs il·legítims o corrupció, finançaments dels dictadors, finançaments dels crims contra la humanitat, finançament de projectes amb impactes mediambientals i socials molt negatius. Per tant, aquest deute hauria de declarar-se nul. Però no només s'hauria de cancel·lar sense més ni més, sinó buscar qui són els responsables d'aquest deute i on són els diners.

La majoria del deute s'ha generat per ajudar empreses del nord a instal·lar-se als països del sud. En aquest sentit, nosaltres pensem que el deute ha de cancel·lar-se, no perquè els pobres no puguin pagar-lo. D'altra banda, els països del nord, el Banc Mundial i l'FMI no són ningú per dir com han de desenvolupar-se els països del sud. Al sud hi ha moviments socials, acadèmics i fins i tot polítics capaços d'ensenyar les estratègies del desenvolupament, sempre que el nord no hi posi obstacles. I el deute és un obstacle.

Què és el que et duu a dedicar-te a treballar per a això i com vares arribar aquí?

// Tinc la sort, que molta gent no té, de poder treballar en alguna cosa que m'agrada. És el que jo abans feia en el temps lliure. Jo crec en el que faig i que l'Observatori és realment útil i pot ajudar a canviar les coses. La clau va ser tot el procés de la consulta social per a l'abolició del deute extern de l'any 2000. La consulta es va fer en més de 500 pobles i ciutats de tot Espanya i hi van participar un milió de persones. Allò va ser un exercici de democràcia participativa molt fort. La consulta la va deslegalitzar el govern del PP. Però es va fer igualment. La Xarxa seguia els principis de democràcia. És una organització horitzontal, i bastant radical quant a la posició política. Tot això em va influenciar molt.

En aquell moment estava treballant a la Universitat de

“La investigació per si mateixa no té sentit si no hi ha una difusió, si no hi ha una resposta en denúncies, en activisme. Una mobilització sense informació al darrere tampoc no és rigorosa, acaba sent demagògica.”

Barcelona, i feia molt temps que pensava canviar. Vaig fer un màster en Cooperació i Desenvolupament a la UB i vaig anar al segon any del *Foro Social Mundial de Porto Alegre*. Quan vaig tornar, vaig començar a treballar a l'Observatori.

Quins recursos necessitaves per poder arribar a la teva posició actual?

// Jo vaig estudiar Sociologia i el treball final de carrera era sobre el Banc Mundial i les polítiques de desenvolupament i gènere. I des que em vaig implicar en la Xarxa, vaig anar treballant en una campanya rere una altra, em vaig amarar del tema i vaig fer una immersió total amb tota la informació que hi havia a Internet.

Qui eren les persones clau en l'impuls de l'Observatori?

// Si no hagués estat per l'entusiasme o per les ganes dels voluntaris, no hauria sortit. Juan Martínez, que és a la Càtedra de Sostenibilitat (UPC), va ser la persona que ens va facilitar que la idea que teníem fos una realitat. I en l'àmbit acadèmic, jo sempre destaco Vidal Vila. Era catedràtic d'Economia Mundial a la Universitat de Barcelona i era director del màster i també professor de la carrera. Era una persona molt especial. Tenia una visió sobre temes de globalització i de com anava el món molt reveladora, molt inspiradora.

Per a tu, quin seria un reconeixement real de la teva feina?

// El reconeixement és que la gent ens considera referent en el tema del deute extern. Quan cal parlar amb algú sobre el deute extern, ens criden a nosaltres. I ara, amb el tema de la llei del deute que s'està negociant al Parlament, estem assessorant diversos partits polítics. En l'àmbit dels moviments socials, això és fins i tot el millor reconeixement, la gent compta molt amb nosaltres. Ja no som nosaltres que hem d'anar a vendre'ns, sinó que la gent ens demana coses. L'assignatura pendent serien els mitjans de comunicació.

Quin paper tens a l'Observatori?

// A l'Observatori, hem aconseguit mantenir una estructura bastant horitzontal. Tot el món cobra el mateix, els becaris, els coordinadors o qui sigui. Tots fem de tot, tots fem qüestions logístiques, tots busquem finançament, tots ens ocupem de coses administratives i tots fem investigació i activisme.

Com t'agradaria que fossin les coses el 2015?

// Molt diferents. Per fi, ens haurem adonat que no es pot deixar tot a les mans del mercat i sobretot a les mans de les

empreses multinacionals. Haurem establert unes línies molt diferents de la relació amb el medi, amb els recursos energètics, però també amb el consum. Si el poble, la societat, no pren les regnes, és a dir, si es deixa tot a les mans del capital de manera genèrica, la perspectiva és molt negra en cada lloc.

Quin seria el rol de l'educació i l'aprenentatge per arribar a aquesta visió?

// És bàsic. És la clau perquè hi hagi un canvi. Però, per arribar-hi, ha d'anar canviant molt l'estructura educativa i educar més en valors, perquè la gent tingui una visió més crítica de la societat des de la realitat que ens envolta. Si no es genera més visió crítica, no es genera canvi, i sempre seguirem en la mateixa línia.

I quin paper hi tenen els mitjans de comunicació?

// Als mitjans de comunicació, tota la informació està monopolitzada sobretot pels temes econòmics. Tu no pots denunciar Repsol per uns impactes ambientals a Bolívia perquè cap diari ni cap televisió no s'arriscaran a perdre la publicitat de Repsol. Fins que no democratitzem els mitjans de comunicació i surtin visions diferents sobre la realitat, més crítiques, més transformadores, és impossible que aquesta visió arribi a la societat i és impossible modificar els valors. I els ciutadans ara mateix estan mediatitzats pels mitjans de comunicació, sobretot per la televisió. Aquesta perspectiva no surt a la televisió. És tot el contrari, surt la perspectiva que és més consum.

Com fas arribar aquesta visió crítica al públic?

// Una part important és pels mitjans públics. Haurien de tenir més espais oberts als moviments socials, ONG, la societat civil organitzada en general sense censura. Crec que és l'assignatura pendent dels moviments socials i de les ONG.

En algun moment els mitjans de comunicació han reconegut la vostra feina?

// L'exemple més clar són les mobilitzacions contra la guerra. Varen entrar a tots els mitjans de comunicació. Per això les mobilitzacions varen ser massives. No és que hi hagués una conscienciació radical de la gent contra la guerra i per la pau. Varen ser els mitjans de comunicació els que varen fer arribar el missatge a la gent.

Elisenda Fusté

Professora d'ESO, coordinadora de la Comissió Ambiental a l'Escola Vedruna-Àngels

Tu sempre has treballat a l'escola Vedruna-Àngels?

// Sí. M'hi vaig incorporar quan vaig acabar la llicenciatura de Biologia, que, per cert, té molt a veure amb la feina que després he fet aquí. Jo també he estat alumna d'aquesta escola, i encara recordo que la professora de plàstica ens feia fer coses enginyosíssimes amb materials que s'havien de llençar: amb un retall de roba, amb una ampolla, amb trossets de cartró... ¡i sortien unes veritables meravelles de treballs manuals!

Hi ha antecedents a la teva família de compromís mediambiental? Hi va haver algun punt d'inflexió en el teu procés personal?

// La meua família sempre ha respectat i apreciat la natura. Quan era petita, als estius, anàvem molt d'excursió... M'encantava quedar-me mirant els arbres... Després vaig adquirir un interès més científic i vaig acabar estudiant Biologia. El fet d'haver estat alumna d'aquesta escola segur que també m'ha marcat, i no només en el sentit de transmetre'm un interès pel medi natural. M'ha ensenyat uns hàbits d'aprofitament dels recursos. La sostenibilitat implica també estalvi, el fet de ser auster amb el que tens i el que necessites, no comprar per comprar... Comporta també un compromís social molt clar.

Com funciona la Comissió Ambiental?

// Hi treballem representants de tots els estaments de l'escola: mestres d'educació infantil, primària, ESO, pares, direcció, cuina i menjador. Una condició que sempre ens hem imposat és actuar de manera consensuada.

Com s'hi impliquen els alumnes?

// La Comissió sempre ha tingut molt clar que existirà en la mesura que representi un benefici sobretot per als alumnes. Si algun dia això representa només paperassa, burocràcia, complir un expedient o limitar-nos a complir les obligacions que ens acrediten com a escola verda pel sol fet de complir-les i prou... en aquest moment, ho deixarem córrer. El que realment volem és aprofitar aquest projecte com una bona oportunitat per estimular la participació sobretot dels alumnes de l'escola, la seva iniciativa, la seva autonomia, la seva capacitat de descobrir ells mateixos la necessitat dels canvis...

Quan es va crear?

// Fa cinc anys, coincidint amb la signatura del nostre compromís amb l'Agenda 21. Al principi, es reunia la Comissió sencera i ho feia més sovint. Ara, el nombre de representants gairebé s'ha triplicat i només es troba tota sencera dos o tres cops l'any. Les trobades són per petits grups de treball. Els alumnes ja es reuneixen sols per decidir accions i fer propostes.

Què vol dir escola verda?

// La campanya "Escoles verdes" és una iniciativa dels departaments de Medi Ambient i d'Educació de la Generalitat. La seva filosofia és treballar activament per l'ambientalització de l'escola. Nosaltres ens hi vàrem afegir perquè ens va semblar que tant el projecte de l'Agenda 21 escolar de l'Ajuntament de Barcelona com aquest eren complementaris. Ara mateix crec que seria lògic que l'un i l'altre fossin un de sol... pretenen el mateix.

"Espero que els nens prenguin una consciència sostenible, que utilitzin els recursos d'avui sense comprometre els de demà.

Aquesta és una idea que no només s'ha d'aprendre: s'ha de viure, s'ha de captar, i aquí a l'escola ho fan."

Parlem una mica del vostre vessant acollidor de nens de diferents orígens i cultures, ja que l'Agenda 21 inclou també la cohesió social entre els seus objectius.

// És veritat. Des de fa anys, la nostra escola acull alumnes de moltes nacionalitats. No és un fenomen nou. A l'escola tenim mecanismes d'integració especials. Hi ha unes aules d'acollida, uns professors que agafen aquests alumnes nous i treballen amb ells durant un any o més. El que sí que es pot observar és que les famílies d'aquests alumnes nous acostumen a tenir poc temps per acostar-se a l'escola i oferir-se a col·laborar en activitats com per exemple les nostres festes de la terra. En alguns casos provenen de cultures en què els pares no s'involucren gens en el funcionament de l'escola. De tota manera, també és veritat que al llarg dels anys es va veient un cert acostament. La participació i sensibilitat d'aquests alumnes estrangers en temes mediambientals, però, són les mateixes que les que pot tenir qualsevol altre. El sentiment de respecte de l'entorn no entén de llengües i colors...

Així doncs, no comporta cap dificultat el fet de tenir alumnat tan multicultural?

// El primer repte que tenim quan arriben és el tema de la comunicació. Un cop ens podem entendre mínimament, ja tot és més fàcil. Potser una qüestió més difícil és el concepte que tenen algunes famílies de l'educació al nostre país. Alguns et diuen que als seus països els mestres poden pegar als seus fills, que els imposen una disciplina molt rígida... Amb la distribució de les feines a casa també es veu molta diferència pel que fa als rols de cada sexe. Són qüestions culturals, en les quals no pots intervenir gaire, però que a l'escola poden presentar alguna dificultat.

Si pensem en aquests dos àmbits d'actuació, la sostenibilitat i la cohesió social, creus que l'educació, tant formal com no formal, hi ha de tenir un paper més actiu?

// Segur. Els alumnes són el "material modelable" ara, amb una gran curiositat i receptivitat. A l'escola se'ls pot ajudar a experimentar coses que no experimentaríen al carrer. Esperem que tot aquest bagatge doni fruits quan siguin grans. Esperem que prenguin una consciència sostenible, que utilitzin els recursos d'avui sense comprometre els de demà. Aquesta és una idea que no només s'ha d'aprendre, s'ha de viure, s'ha de captar, i aquí a l'escola ho fan. Els hàbits que adquireixen contribueixen a la seva formació de ciutadans del futur. I són hàbits que també traslladen a casa seva. Tenim anècdotes de pares que ens comenten que, gràcies als seus fills, han après que no poden llençar l'oli utilitzat per la pica

de la cuina perquè contamina molt l'aigua.

De tota manera, cada vegada són més les escoles que treballen en aquesta direcció. Els espais també hi fan un paper important, perquè són espais educatius de molt de pes.

Esteu establint mecanismes per explicar allò que feu, per transferir les vostres experiències i coneixements?

// Fem intercanvi d'experiències amb altres escoles. Fem trobades i seminaris de formació. Hi ha recursos materials i humans al Centre de Recursos Barcelona Sostenible, al carrer Nil Fabra, a Gràcia. No em canso de destacar la feina tan ben feta que porten entre mans. Ens ajuden amb la formació específica, les activitats pedagògiques, la difusió... i ho fan d'una manera molt professional, pensant en les necessitats reals de les escoles que han adquirit el compromís.

De tot allò que feu, hi ha alguna acció menys visible que t'agradaria destacar?

// Darrere d'accions més o menys "espectaculars", com podria ser la Festa de la Terra, que celebrem cada any cap al 22 d'abril, sempre hi ha la part que no es veu i que és la més interessant.

La nostra festa de la terra representa la cloenda de la feina que hem fet durant el curs al voltant del nostre projecte. Aquest any portava per títol "La salut a l'escola". Els nens exposen a la resta de companys i als pares el que han fet i han après. Cada curs se centra en un tema. Es munten paradetes i s'organitzen activitats diverses. El meu grup, per exemple, aquest any ha treballat el tema de la higiene corporal i domèstica. Ha dissenyat uns jocs de rentar-se les mans per als més petits, un altre de trobar els focus de microbis de les cases per als pares... Les famílies vénen a l'escola, visiten amb els seus fills aquestes paradetes i participen junts en els jocs.

Quina mena de recompensa t'agrada rebre a canvi de tanta feina?

// Que els nens em vinguin a buscar perquè volen ser membres de la Comissió Ambiental. Per a mi, això paga qualsevol esforç. Em fa molta gràcia que els nens em diguin que pensen en mi quan veuen els contenidors de recollida selectiva... Jo els faig broma i els dic: "Gràcies, ¡que romàntic!", però la veritat és que em satisfà que em vegin com un referent. Això també és per a mi tota una responsabilitat... ¡però m'agrada!

Diana González

Cofundadora de Bicicleta Club de Catalunya (BACC)

Què fa el BACC?

// El BACC té l'objectiu principal de promoure l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport i de lleure. Ofereix serveis als usuaris de la bicicleta i defensa els seus interessos davant les administracions. Realitza campanyes de promoció dirigides a usuaris i no usuaris i assessora les administracions en infraestructures i promoció de la bicicleta.

Com va començar el BACC?

// El BACC va ser fundat l'any 2000 per persones usuàries de la bicicleta provinents de diverses entitats, com ara Sense Fums, la Federació Catalana de Ciclisme i Amics de la Bici. Vàrem veure que l'ús de la bicicleta augmentava. Tenia prou volum i importància per crear una nova entitat amb professionals que poguessin dedicar-se plenament a la seva promoció. I quin millor equip professional que els mateixos usuaris? També volíem buscar una via diferent de treball, menys de confrontació. Quan l'Administració no pren una posició a favor d'allò que tu vols plantejar, adoptes una actitud de confrontació poc constructiva, però si comences a veure que hi ha voluntat, per què no apropar-te una mica i ajudar-la a arribar a veure i entendre la posició que un defensa?

La mobilitat és el monstre més gran del segle XXI. Si els mitjans de transport i la comunicació reflectissin la nostra societat, podríem comptar el nombre d'anuncis de cotxes i motos que hi ha o el nombre de revistes especialitzades en motor, i ens adonaríem de la dimensió que té aquesta situació.

Com vares arribar a treballar en aquesta línia?

// A casa meva som quatre germans, i el meu pare havia viscut el temps de la postguerra. Ell era allò que ara anomenem un home sostenible; sempre estava controlant la calefacció, tancant llums i tancant portes, i no sé si això em va ensenyar a viure només amb el que necessitem o apreciàvem més el que tenim. D'altra banda, l'amor per la natura també em vaig viure en la família. Recordo de petita pujar als llacs d'Astúries i, mentre tothom hi pujava feliçment amb cotxe, jo em qüestionava

si no hi hauria una altra manera de pujar-hi còmodament sense afectar l'entorn.

El meu primer contacte amb la bicicleta el vaig viure a Cambridge. Mai no m'havia interessat gaire la bicicleta com a esport, però com a transport em va permetre gaudir, viure i veure la ciutat d'una manera diferent. Però, sobretot, vaig descobrir una manera de mantenir-me en forma. Jo he fet esport des de petita, però a partir dels 19 anys ja no trobava la manera de fer-ne. Els gimnasos m'angoixaven, ja que havia fet sempre esport a l'aire lliure i no acabava de trobar el temps i les ganes per anar a córrer o fer algun altre esport. Amb la bicicleta vaig trobar la manera de mantenir la meua salut i estar en forma.

Va haver-hi algun punt d'inflexió determinant en la teua pròpia evolució?

// Quan vaig tornar de viure a l'estranger, vaig començar a treballar en una empresa d'estudis de mercat, però sempre havia tingut la idea de fer alguna cosa més enllà del meu propi benefici que transcendís la meua persona. Quan em vaig mudar a Barcelona, tenia una bicicleta antiga i no sabia què fer-ne. En veure que hi havia molta gent que anava amb bicicleta, vaig provar d'anar-hi. Com que la bicicleta em va funcionar i es va convertir en el meu principal mitjà de transport, vaig buscar una entitat que defensés els meus interessos i em vaig trobar amb Sense Fums i Amics de la Bici. En el moment que vaig veure que amb la bicicleta contribuïa a millorar la societat, vaig pensar que era la meua oportunitat de fer un canvi personal i laboral.

Quan et vares adonar que volies treballar en aquest àmbit, quins eren els referents existents per crear el BACC?

// Vaig veure que la qualitat de vida a les ciutats europees estava lligada a la manera com es movien. No hi havia soroll ni cotxes aparcats. No hi havia sensació de perill. Hi havia nens amb les seves bicicletes anant tranquil·lament pel carrer. Jo en aquell moment estava fent un màster en Mobilitat a la UPC. Em va servir per veure com s'ignorava la bicicleta; els estudis se centraven en vehicles de motor i transport públic, però la bicicleta no es considerava

“Espero que el 2015 els avis no quedin per anar al centre d'atenció primària, sinó per anar amb bicicleta. I quan jo arribi a aquesta edat, espero ser un d'ells.”

rellevant en termes de mobilitat, es considerava un element residual. Semblava que la gent no sortia de Catalunya o Espanya, perquè no estàvem parlant d'un transport que només es fes servir a la Xina o països del tercer món, sinó a països amb un nivell de vida alt, o nòrdics, on la bicicleta pot arribar a representar un terç dels desplaçaments. Si ens comparem en altres temes, per què no ens comparem en temes de mobilitat? Si allà tenen uns recursos econòmics i un nivell de vida brutal, per què no et qüestionem per què aquella persona escull la bici per anar a la feina?

Com t'agradaria que fos Barcelona el 2015?

// M'agradaria que el 2015 els nens de Barcelona poguessin anar a l'escola amb bicicleta, perquè el trànsit no fos un perill. Que els avis quedessin per anar amb bicicleta en lloc d'anar al centre d'atenció primària, perquè no ho necessiten. M'agradaria una ciutat on l'espai públic donés prioritat als vianants, les bicicletes i el transport públic sobre els transports privats motoritzats. Una Barcelona on es pugui viure, on no hi hagi fum ni soroll, amb qualitat de vida. Crec que això és el que he vist a ciutats amb moltes bicicletes i és el que vull per a la meua ciutat.

Per arribar a aquesta visió de Barcelona el 2015, quin ha de ser el paper de l'educació formal i no formal?

// El paper de l'educació és fonamental. L'educació ens ensenya valors i nous coneixements, però també ha de renovar-se i alimentar-se constantment dels nous reptes que planteja la societat actual. L'educació té un paper protagonista en el desenvolupament de la visió crítica de l'individu envers el seu entorn. Ha de saber provocar l'interès per la millora de la societat sense captivar els recursos de generacions futures, tot i que això impliqui, a vegades, nedar contra corrent.

Pilar Mercadé

Directora de Fundació Prisba

Què vares estudiar i quina va ser la teva trajectòria professional abans de crear Prisba?

// A la farmàcia que la meua família tenia al carrer Carders hi vaig portar durant 20 anys tota la gerència, amb estudis inacabats de Farmàcia. Això em va permetre veure un barri i un entorn social desconeguts i em va fer conscient personalment del fet que hi ha un altre món molt proper amb moltes mancances. Un farmacèutic pot limitar-se a dispensar medicaments o pot tenir una actitud més receptiva i aprendre a escoltar la gent. Majoritàriament es tractava de gent gran, amb pocs recursos econòmics, o joves desestructurats i, darrerament, immigrants.

Dius que aquest món t'era desconegut. En quina part de Barcelona vares viure els teus primers anys?

// Jo vivia al carrer Loreto, a prop de Francesc Macià. Venia al carrer Carders només per treballar a la farmàcia.

Què ha pogut fer que hagis estat tu, i no pas cap altre membre de la teua família, qui s'hagi involucrat fins a aquest punt a ajudar els altres?

// Jo crec que és una manera de ser, un neix així, amb tots els seus defectes i virtuts. He tingut sempre una sensibilitat social; em fa patir molt el patiment de la gent, és part del meu temperament. També sóc molt reivindicativa, i aquest no voler que pateixin els meus l'he volgut estendre a la gent que tenia al meu voltant.

Com i quan crees Prisba?

// Tot comença el 1987, quan fem, amb la gent del barri, una

campanya de conscienciació, fem un crit d'alerta i diem: "Aquí hi ha gana". Aquesta campanya va suposar una autèntica sacsejada per a la societat catalana, que ens va sorprendre els mateixos organitzadors; no ens imaginàvem que tindria l'impacte que va tenir. A partir d'aquí, amb un grup petit però fidel, i molt cohesionat, muntem la Fundació Prisba. Ara donem serveis a la gent gran i proporcionem llocs de treball a 45 persones.

Quines són les qualitats personals més importants per a un impulsor del canvi?

// Jo crec que el més important és tenir l'objectiu clar, saber cap on vols anar, quina és la teua resposta a un problema determinat, i després ser constant. També diuen que cal ser en el lloc i el moment oportuns i tenir una mica de sort, però el fet és que molta gent del barri ha volgut canviar coses però els ha fallat la perseverança.

Com vàreu triar els serveis que heu acabat oferint?

// Vàrem començar amb les dutxes i amb la bugaderia. Teníem molt clar que no volíem duplicar projectes ni repetir res que ja s'oferís; nosaltres volíem sumar. Al barri hi ha molts habitatges antics sense dutxa i la bugaderia era necessària perquè molta gent no té prou pressió d'aigua a l'aixeta per activar una rentadora. El nostre gran projecte social continua sent l'atenció a la gent gran, però per poder sobreviure com a entitat hem hagut de muntar dos projectes perifèrics, dues empreses d'inserció, on oferim llocs de treball a dones vulnerables del barri, immigrades o més grans de 45 anys: la bugaderia i una botiga de roba de segona mà.

"Aquest és un món molt competitiu. La gent que treballa en el món de la pobresa també en genera, de pobresa; ens tornem mesquins, ens costa compartir el que sabem."

A la bugaderia hi teniu clients importants.

// Sí, dona feina fixa a deu persones i genera en un 89 % els diners necessaris per pagar els salaris del nostre personal, perquè treballem per a clients de gamma alta, com els hotels Majestic. D'altra banda, treballem a preus molt reduïts per a col·lectius com els sense sostre o per a tota la gent gran del barri que demostri, mitjançant el Centre d'Atenció Primària de l'Ajuntament, que no té recursos. Creiem que és important que la gent pagui alguna cosa perquè s'involucri en el projecte. La caritat perpetua els problemes; oferir un servei de qualitat dignifica les persones.

Mireu de ser sostenibles en la vostra activitat diària?

// Ara mateix estem en procés d'obtenir l'EMAS, que és un certificat de sostenibilitat. Tots els productes que genera la bugaderia, la pols que treuen les assecadores, etc. es porten a contenidors de reciclatge, i utilitzem sabons de punt verd. La botiga de roba de segona mà també és sostenible al màxim, és roba donada, subjecta a tot un procés de reciclatge, i constitueix un comerç alternatiu a la roba nova.

Quina capacitat té el vostre centre de dia?

// Només 30 places. I com que l'espai és un bé escàs, fem un segon torn de menjador, per a sense sostre, que ens deriva l'Àrea de Benestar Social de l'Ajuntament. Les noves demandes ens han portat a iniciar un projecte d'atenció domiciliària, que ara considero el nostre projecte estel·lar. Volem que la gent no hagi de sortir del seu entorn. Si nosaltres hi anem, encara que només sigui tres hores setmanals, a ajudar amb la neteja del pis i a escoltar les seves necessitats, haurem millorat molt el seu benestar.

Quan us vàreu posar en marxa, quins recursos hi havia en l'àmbit educatiu? Hi havia alguna escola on es pogués aprendre a donar servei a gent gran?

// Hem actuat bastant per intuïcions i poc per referents teòrics. He llegit, però, molts treballs publicats en l'àmbit local, a partir d'iniciatives de l'Ajuntament. També sóc membre del Consell Municipal de Benestar Social, i he begut molt d'altres professionals, que m'han ensenyat molt. La meua gran mestra ha estat Eulàlia Vintró, que va ser regidora de Benestar Social durant 18 anys. Ella i el seu equip em varen confirmar coses que jo només intuïa. A més, he fet cursos de gestió d'empreses sense ànim de lucre, un a la Coordinadora Catalana de Fundacions i un altre a Barcelona Activa.

I què feu vosaltres per transmetre tot allò que heu après i permetre que altres ho puguin imitar?

// Jo he participat en moltíssims fòrums, conferències i seminaris, tant a la Universitat de Lleida com a la Fundació

"la Caixa", he participat en moltes iniciatives per crear un cos teòric de coneixements al nostre àmbit. L'educació té un paper importantíssim per fer. Les dones tenim molta intuïció, però la intuïció sempre ha d'anar acompanyada per un cos teòric; si no ho fas, t'estavelles. Tot això s'ha d'estudiar, i jo ho he intentat transmetre com he pogut, sempre amb un punt d'inseguretat, perquè pensava que no en sabia prou.

Quins avenços t'agradaria que es produïssin en el teu àmbit assistencial, d'aquí al 2015 a Barcelona?

// A mi m'agradaria que no fos el calaix de sastre que és ara, on tot cap. Hauríem de tendir a l'excel·lència, al màxim rigor i professionalitat, no duplicar projectes, eliminar velles rancúnies i enveges, perquè aquest és un món molt competitiu i, malauradament, la gent que treballa en el món de la pobresa també en genera, de pobresa. Ens tornem mesquins, i com que ens costa molt tirar endavant els nostres projectes sense gaires recursos, ens costa compartir el que sabem, mostrem recel en el nostre tracte amb els altres. Les administracions haurien de prioritzar els nostres serveis, sempre amb un esforç de rigor i professionalitat per la part que ens toca.

Has esmentat la importància de treballar transversalment, en xarxa...

// Això costa. Ara se'n parla molt. Jo fa temps que ho tenia al cap amb altres entitats. 48 col·lectius com el nostre hem creat un pla integral, de joves, de grans, de nens, per intentar fer feina en comú; estem treballant de manera transversal, i això està donant fruits, sumant sinergies. El gran absent és el món de l'empresa, com a col·laborador i conscienciator de la societat. D'altra banda, l'Administració hauria de ser planificadora i controladora. Nosaltres, però, tenim un avantatge respecte al sector públic, que és estar molt a prop del territori; coneixem les persones amb nom i cognoms, i podem ser més àgils.

Com t'agradaria veure recompensada la teua feina?

// Rebut recursos estables, per poder continuar molts anys. No patir tant pels recursos econòmics, cosa que ens destorba i ens fa perdre energies per fer aquest camí de solidaritat. La màxima recompensa seria, però, tot i ser una utopia, que no hagués d'existir Prisba.

Pau Noy

President de Promoció de Transport Públic (PTP) i fundador de Catalunya Carshare

Què és PTP i a què es dedica?

// PTP és una ONG que es dedica a la promoció del transport públic i a la mobilitat sostenible, una mobilitat que es basi molt menys en el cotxe i molt més en la promoció dels mitjans sostenibles: el transport públic, el desplaçament a peu, amb bici i amb cotxe compartit. També ens preocupa molt el tema de la contaminació i del canvi climàtic i la seguretat en la mobilitat, perquè la nostra mobilitat en vehicle privat causa una mortalitat molt important. Com a entitat, PTP s'ha especialitzat a donar alternatives de mobilitat sostenible i en la comunicació.

Quin és el teu paper en l'organització?

// En sóc el president des que es va fundar, l'any 1993. Fa 13 anys que en sóc el president, que és un període massa llarg, però ara tenim molta gent jove i hi ha una garantia de relleu generacional.

Com va sorgir PTP el 1993 i qui hi estava implicat?

// Primer, hi havia gent que tenia temps, i segon, hi havia la necessitat que aquesta espècie de ràbia o molèstia que teníem dintre es convertís en una associació. Aquesta creació es produeix l'any següent dels Jocs Olímpics, que varen deixar un cert malestar, varen ser una aposta pel trànsit privat i el transport públic va quedar relegat a una segona o tercera posició.

Inicialment, el grup de fundadors de PTP eren enginyers de mobilitat; després s'ha anat estenent cap a altres sectors de ciutadans i també a usuaris i gent més jove.

Quina era la teva motivació per treballar en aquest àmbit?

// Hi havia una motivació personal i professional. Em dedico a això des de fa 22 anys. La meva professió és enginyer especialista en temes de mobilitat i transport, i la qüestió del medi ambient sempre m'ha agradat molt. Els meus pares

eren llicenciats en humanitats i jo, a més, sempre he tingut una gran vocació social. Tinc aquesta necessitat de canalitzar les meves inquietuds en el pla col·lectiu, tinc vocació social. En aquest terreny m'hi he trobat a gust i m'ho he passat molt bé.

En què consistia la teva vocació social?

// La política i la cosa pública sempre m'han interessat. Des que tenia 18 anys, he militat i milito en partits polítics a Catalunya. Però el PTP té una posició independent. Aquí a ningú no se li pregunta la seva afiliació ideològica.

Com has pogut formar-te per poder arribar a aquest nivell professional?

// Quan jo començava a treballar en aquesta associació, feia ja 10 anys que treballava com a enginyer de transports: tècnicament ja tenia la formació que vaig adquirir a la universitat i en el món del treball. Mai no m'han interessat els cursos de formació; crec que és millor anar llegint un mateix. Una persona inquieta té el cap obert a la innovació i a qualsevol informació. Una cosa que ens ha anat molt bé és la nostra vinculació a escala europea, parlar amb persones que tenen la teva mateixa visió en països com Alemanya o Anglaterra, on aquestes idees estan més desenvolupades que aquí. Cada vegada que vaig a Brussel·les, Berlín o Londres m'omple d'idees noves.

Quines recomanacions tens per a persones que volen impulsar canvis?

// Jo crec que el més important per fer coses en aquesta vida és, en primer lloc, tenir-ne ganes, i segon, ser molt constant en els teus objectius i no desanimar-te perquè al principi hi pugui haver obstacles, o pot ser que et facin poc cas o que et sentis molt sol. Treballar en equip també és molt important.

Com motives la gent?

// El que intento és que els debats siguin molt participatius, que l'esquema de participació sigui molt igualitari. Cal respectar les idees de tothom, cal buscar sempre el denominador comú, pactar el que és conflictiu i sumar el que fa avançar el projecte, i el que avui és complicat aprovar, potser al cap de dos anys es podrà fer.

Pensant en el 2015, com t'agradaria que fos Barcelona?

// Que hi hagués la meitat dels cotxes. Barcelona és una ciutat molt bona per passejar-s'hi, és una de les ciutats europees on la gent es mou menys amb cotxe. Únicament un 18 % dels desplaçaments es fan amb cotxe, però és una ciutat molt compacta; llavors hi ha molt poc espai per moure's, hi ha molt soroll. També els que van amb moto són un problema, perquè tenen molts accidents, contaminen molt i fan el que volen, aparquen a les voreres i dificulten la mobilitat dels vianants.

Quin ha de ser el paper de l'educació per arribar a aquesta visió?

// Aquí hi ha un problema de fons i és que la majoria de polítics, periodistes i opinadors es mouen amb cotxe, i així defensen el seu sistema de mobilitat. L'alcalde de Barcelona mai no va en transport públic, és més, ha declarat la seva predilecció per la moto, i els regidors agafen el cotxe oficial sempre que poden, i fins i tot els directius de transport públic van a treballar amb cotxe. Els periodistes, tots troben una excusa per anar amb cotxe, perquè tenen aparcament gratis al seu diari o emissora de ràdio o televisió. La premsa no és contrària als nostres ideals, però no ens donen gaire espai. Ens fan cas quan anem en clau de denúncia, quan entrem en el terreny que ells interpreten que es mou a prop del sensacionalisme. Això és el que agrada a la premsa. Poques vegades interessen les visions més profundes o pedagògiques.

Tot el tema de la mobilitat sostenible està absent del currículum educatiu de les universitats. Caldria crear una especialitat, com hi ha en altres països europeus, una enginyeria pròpia de transport.

Com hauria de ser la formació sobre mobilitat sostenible?

// A l'educació primària i secundària no hi ha res a fer; la gent adquireix els hàbits directament a través d'altres canals, de la família, l'escola i els mitjans de comunicació. Jo crec que aquest país és molt immadur, tenim la tendència de demanar-ho tot a l'escola, però l'escola només és responsable d'un terç de la formació dels ciutadans. L'altre terç és responsabilitat de la societat, el govern i els mitjans de comunicació, i l'altre terç de la família.

Què és Catalunya Car Sharing?

// És una empresa que ha sortit d'una iniciativa social, que buscava cooperació amb operadors de transport públic, agències d'energia, empreses d'aparcament i governs locals i regionals, i està funcionant molt bé. Després del primer any de servei tenim 600 clients i 45 cotxes en 20 aparcaments a Barcelona. L'objectiu també és comercial, és a dir, guanyar diners, perquè si no tancarà. Aquesta activitat ara com ara no sembla que sigui subvencionable.

Quina és la teva visió per al futur de Catalunya Carsharing?

// La idea de futur és constituir una xarxa europea d'empreses de cotxes compartits. Si la gent vol anar-se'n de vacances, poden agafar aquests cotxes, amb independència del país on es trobin. Estem en contacte amb altres empreses, com per exemple Mobility Car Sharing a Suïssa, que ja té 70.000 clients.

“Barcelona supera cada dia el doble de la contaminació atmosfèrica permesa per les directives europees. Pot ser més competitiva econòmicament, més cohesionada socialment i més saludable amb la meitat de trànsit.”

21 REPTES. 21 SOLUCIONS

Avançar cap a la sostenibilitat implica diversos reptes i no hi ha una sola solució. Aquí tenim 21 bons exemples.

(R) Que les empreses del món compleixin el pacte global llançat per les Nacions Unides.

(S) Augmentar el valor de l'empresa a través de les relacions amb tots els seus grups d'interès.

(R) Assegurar una relació laboral justa per a missatgers i proveir un servei de missatgeria que no contami.

(S) Ofertir un servei integral de missatgeria amb bici, vehicles elèctrics i de bio-diesel i serveis de neteja ecològica.

(R) Trobar punts de connexió entre els conflictes econòmics, socials i ambientals.

(S) Crear espais per a l'auto-aprenentatge col·lectiu, trobant coherència entre les idees ambientals i les necessitats de les persones.

(R) Crear llocs de treball per a persones en situació d'exclusió.

(S) Formar ajudants de cuina, pastissers i cambres amb problemes d'inserció laboral, i ofertir un servei d'apats "sostenible".

(R) Millorar la qualitat de vida de jubilats, ajudant-los a ocupar el seu temps i compartir la seva experiència.

(S) Ex-directius jubilats donen consells de gestió empresarial a aquells que no poden pagar una assessoria comercial.

(R) Reutilitzar les banderoles de promoció i publicitat produïdes (i rebutjades) cada any a Barcelona.

(S) Dissenyar, fabricar i vendre bosses i accessoris fets amb els materials de les banderoles i pancartes fora d'ús.

(R) Realitzar activitats concretes per promoure l'ús de la bici per complementar el diàleg de mobilitat sostenible.

(S) Ofertir serveis a usuaris de la bici, i treballar en la promoció, l'assessorament i la reivindicació per a l'ús de la bici.

(R) Reduir la contaminació, el dany a la salut i la mortalitat que produeix l'ús del cotxe privat.

(S) Realitzar campanyes per una mobilitat més sostenible i ofertir un servei comercial per compartir cotxe.

(R) Incloure criteris mediambientals en la gestió empresarial.

(S) Difondre les iniciatives legals entre els empresaris, i traslladar a les administracions les esmenes suggerides pels empresaris.

(R) Aconseguir que les persones afectades per qualsevol tipus de discapacitat física puguin participar en totes les activitats socials.

(S) Promoure una millora en les condicions dels habitatges i dels equipaments per a la gent discapacitada.

(R) Resoldre la falta d'accés a informació rigorosa, actual, pensada i crítica per als moviments socials.

(S) Fer recerca activista que serveixi als moviments socials que denuncien el deute extern dels països empobrits.

(R) Introduir qüestions i criteris de sostenibilitat a l'activitat docent i administrativa d'un centre d'educació infantil, primària i secundària.

(S) Crear una comissió ambiental, amb participació d'estudiants, professors, pares, direcció i administració, per organitzar accions ambientals a l'escola.

(R) Que la sensibilització es converteixi en transformacions socials, personals i col·lectives.

(S) Organitzar estades a països del sud per a joves i campanyes per informar i sensibilitzar el Nord sobre l'explotació laboral al Sud.

(R) Promoure accions ambientals, tant en la gestió del Districte de Gràcia com en les activitats de les entitats i associacions del barri.

(S) Crear un consell de medi ambient i sostenibilitat a Gràcia, obert a tots els ciutadans, que es trobi quatre o cinc

vegades l'any.

(R) Donar atenció integral a la gent gran de Ciutat Vella que es troba en situació de pobresa, soledat o dependència.

(S) Crear dutxes, un menjador, una botiga de roba de segona mà i una bugaderia per a gent gran, gestionats per aturats o immigrants.

(R) Analitzar com la gent, segons la classe social, el nivell de renda o d'estudis, té millor o pitjor salut.

(S) Vigilar l'aigua, l'aire i altres indicadors ambientals, per estudiar-ne l'impacte sobre la salut, integrant-hi els factors socials que generen desigualtats.

(R) Canviar les polítiques empresarials en matèria de medi ambient, ètica i sostenibilitat.

(S) Crear una editorial orientada a influenciar l'empresa per implicar-la en qüestions ambientals i de responsabilitat social corporativa.

(R) Aplicar criteris de sostenibilitat a l'obra pública des de la concepció de cada projecte fins a la seva culminació.

(S) Concretar polítiques i solucions ambientals per part d'equips multidisciplinaris, per exemple per recuperar espais lliures i naturals en el territori urbà.

(R) Obrir finestres, apropar, mitjançant eines periodístiques, temes relacionats amb l'ecosistema marí a la gent.

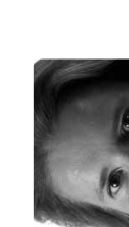
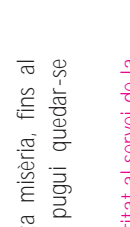
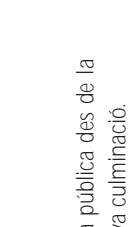
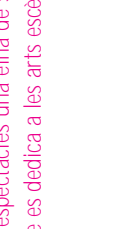
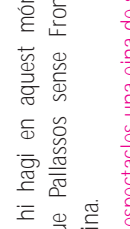
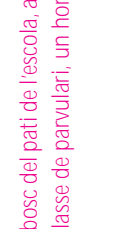
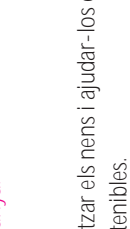
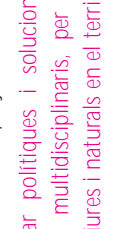
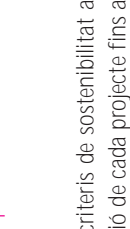
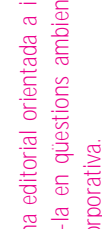
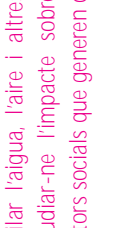
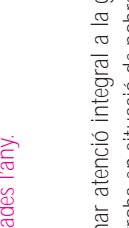
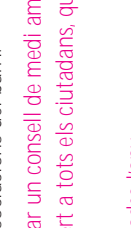
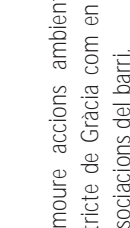
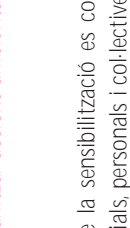
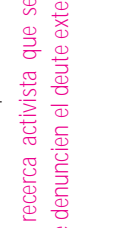
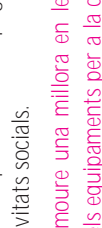
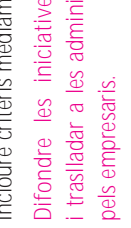
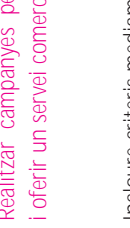
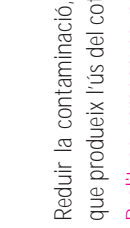
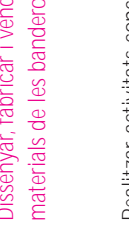
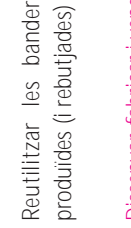
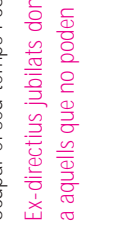
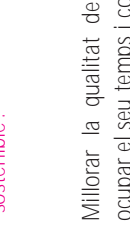
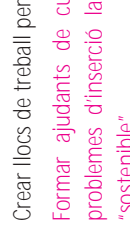
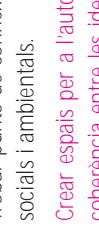
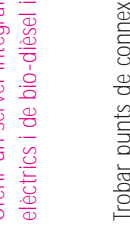
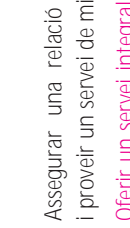
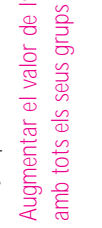
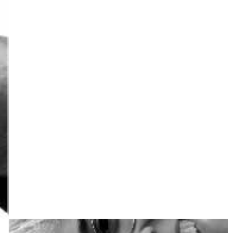
(S) Crear un programa de televisió sobre temes marins anomenat Thalassa, que s'emeta al Canal 33 de la Televisió de Catalunya.

(R) Sensibilitzar els nens i ajudar-los que vagin agafant hàbits més sostenibles.

(S) Crear el bosc del pati de l'escola, amb un espai reservat per a cada classe de parvulari, un hort, per al reciclatge.

(R) Que no hi hagi en aquest món tanta misèria, fins al punt que Pallassos sense Fronteres pugui quedar-se sense feina.

(S) Fer dels espectacles una eina de solidaritat al servei de la gent que es dedica a les arts escèniques i als nens.

Xavier Palos

Soci de Trèvol

Qui va tenir la idea de crear Trèvol? D'on sorgeix la iniciativa?

// Trèvol es crea el novembre de 1984, a partir d'una lluita sindical. Varen iniciar el projecte d'ecomissatgeria. Els treballadors de la missatgeria lluitaven per tenir una relació laboral, volien que se'ls contractés, ja que feia anys que treballaven com a falsos autònoms per a les seves empreses. Després d'un temps varen muntar una nova empresa dedicada a l'única activitat que coneixien, la missatgeria, que va adoptar la forma de cooperativa de treball.

Des de 1984 fins a 1991 Trèvol va operar com una companyia de missatgeria convencional, no ecològica. A partir de 1991, però, es va fer palesa la contradicció que representava el fet d'operar com a cooperativa i simultàniament estar contaminant tot el dia amb les motos.

Sempre havies tingut un compromís social?

// Des de jove havia estat en contacte amb diferents moviments socials i ecologistes. Aquests contactes s'originen a la Xarxa Ecologista i Alternativa, a finals dels vuitanta. S'ajuntaven grups feministes, antimilitaristes, sindicals, cooperatius... Jo en aquella època formava part d'un grup ecologista, i Trèvol, que de fet era un grup de promoció del cooperativisme, també formava part de la Xarxa. Va ser així com Trèvol va entrar en contacte amb moviments ecologistes.

Vares rebre alguna mena d'influència familiar o escolar mentre es formava la teva consciència social?

// Tot i que sóc fill d'una família d'immigrants que treballaven al camp, mai no he detectat cap influència en aquest sentit. A l'escola sí que vaig participar en grups de la coordinadora d'estudiants, en lluites estudiantils, que em varen anar polititzant, i vaig acabar en un grup ecologista.

Per mí, l'ecologisme és una transformació social, va més enllà d'aturar un seguit d'agressions o de fer una tasca reivindicativa. Segons la meua opinió, el model social que calia assolir era clar: una economia social solidària. L'única economia sostenible, que pot salvar el planeta, és aquesta.

A mesura que Trèvol va implantant l'ecomissatgeria, com dóna a conèixer la seva activitat?, com transfereix els seus coneixements adquirits?

// Una de les característiques de tota cooperativa hauria de ser la inter-cooperació. D'una manera natural, els mateixos grups de la Xarxa Ecologista i Alternativa preferien treballar amb nosaltres perquè erem una cooperativa, tots erem membres de la mateixa família, i en contractar els nostres serveis, amplificaven la nostra feina, ens feien de comercials.

Heu creat alguna base de dades per reproduir el vostre model? Com transferiu els vostres coneixements a algú que vulgui crear una missatgeria ecològica?

// Al començament no vàrem tenir l'habilitat de crear un sistema de franquícia per incorporar tots els interessats a crear ecomissatgeries, perquè ni tan sols sabíem si el nostre propi negoci sobreviuria. Un any després, cap al novembre de 1993, vàrem crear l'AMB, Agrupació de Missatgeries en Bicicleta, i ho vàrem fer juntament amb una missatgeria de Pamplona, Oraintxe, i La Veloz de Saragossa. Després s'hi varen afegir una dotzena d'empreses, de Logronyo, Málaga, Sevilla...

També heu creat algun mecanisme per facilitar l'aparició d'altres iniciatives de neteja ecològica?

// Un cop més, potser el mecanisme més efectiu de transmissió dels nostres valors consisteix en els nostres clients. Quan Trèvol va decidir diversificar la seva activitat,

“Per educar la gent en el desenvolupament sostenible, el mecanisme més efectiu és que la gent vegi que els teus projectes són viables, útils i eficients.”

una cooperativa de neteja va entrar en crisi, i nosaltres la vàrem absorbir, amb la condició de fer servir només productes naturals, evitar els lleixius, etc. Nosaltres ja havíem atret els nostres clients a partir d'uns valors determinats, i la majoria es varen abonar també als nostres serveis de neteja. De vegades, empreses que volen imitar aquest servei ens demanen informació, i nosaltres els facilitem el nom de proveïdors, però no hem creat cap estructura en aquest sentit.

Quins mecanismes s'haurien de crear per educar la gent en el desenvolupament sostenible?

// Jo crec que el mecanisme més efectiu és que la gent vegi que són projectes viables, útils i eficients. No serveix de res plantejar-se un servei d'ecomissatgeria entre Barcelona i Mataró; ha d'existir un equilibri, el servei ha de ser eficient i respondre a les necessitats del client. Tenim clients massa puristes, que només accepten que els missatgers es desplacin amb bici, però de vegades el servei s'ha de fer amb moto o amb furgoneta, si no volem que trigui quatre hores a dur-se a terme. En aquest cas, la nostra solució és que els vehicles convencionals consumeixin biodièsel. El que podem aportar a l'educació és una pràctica diària, que no prové de cap titulació superior en ciències ambientals, sinó d'una feina autodidacta i d'aprenentatge continuat.

Com t'agradaria que fos Barcelona el 2015 en el vostre àmbit d'actuació?

// Jo voldria una ciutat dissenyada no per a l'automòbil, sinó a escala humana. Reduiria la dimensió de Barcelona, donaria molta més força als districtes. Per mí el barri hauria de ser l'àmbit natural de tracte i relació, i apostaria per una ciutat mediterrània, que integri en un mateix espai el negoci, l'oci i l'habitatge. En el sector de la missatgeria, desitjaria que s'estengués el nostre model: bicicleta per al centre de Barcelona, vehicles elèctrics per a la resta de necessitats i un comerç de proximitat més consolidat, amb més cohesió social. És del tot insostenible recollir un producte a València per vendre'l a Barcelona i que un de Barcelona es vengui a Amsterdam.

Quina és, en l'àmbit de la sostenibilitat, la qualitat més important per a un visionari? La insistència? La mà esquerra?

// Que allò que proposa pugui ser demostrable. El canvi s'ha de basar en iniciatives útils que et facin sentir a gust. Si estàs a gust amb allò que fas, ho transmetes.

Quina seria la màxima recompensa a la vostra tasca a curt, mitjà o llarg termini? Rebre premis? Que s'estengués el vostre model?

// Que el 2015 aquesta manera de funcionar fos general a tot el sector. Que les empreses, petites o no, lucratives o no, tinguessin un funcionament horitzontal, que fossin respectuoses amb el medi ambient no només per raons de màrqueting, sinó que la gent hagués interioritzat aquests valors. Que assumissin que aquest funcionament és més eficient en un sentit ecològic. Espero que un dia es valori que el trànsit és un dels principals factors d'incompliment del tractat de Kyoto, i que la nostra aportació és positiva. El transport amb bici pel centre és efectiu, més net i més ràpid; si no, no ho faríem.

Quin ha de ser el paper de l'educació en tot aquest procés?

// És molt important, encara que nosaltres haguem après a mesura que feiem les coses. La formació de la gent, siguin valors o tècniques, és molt important. El plantejament és, primer, demostrar que iniciatives com la nostra poden existir, després continuar educant-nos a nosaltres mateixos i transmetre als altres que hauran d'anar amb bicicleta si no volen que desaparegui el planeta. L'educació ha d'acompanyar tot el procés.

I vosaltres participeu activament en el procés educatiu, ensenyant altra gent o aprenent d'altres?

// A vegades persones conegudes ens demanen que expliquem el que fem a alumnes d'FP o de secundària, perquè coneguin models alternatius a les empreses convencionals. La nostra activitat és fàcil d'entendre, no té la complexitat d'una fàbrica.

Com reaccionen els joves quan els expliques el que feu?

// Els resultats són agradolços. A vegades he demanat, després d'una xerrada, que aixequin la mà els que es veurien amb cor de muntar una cooperativa en el futur. En grups de dos-cents, no han aixecat la mà més de deu, perquè expliquem els aspectes positius però també els inconvenients d'aquesta filosofia. És dur acceptar que, a més de la teua feina, hakis de participar en la presa de decisions, en lloc de limitar-te a fer allò que et demana el teu cap. Amb l'ecologia passa el mateix: els sacrificis personals que s'han de fer són considerables, i no tothom està disposat a assumir-los.

Tortell Poltrona

Fundador de Pallassos sense Fronteres i director del Circ Cric

“Penso que és fonamental saber reconeixet com a ésser humà, com a persona que és a la terra de pas absolutament, amb capacitat de compartir, de ser generós.”

Quina formació tens?

// Jo tinc ara 51 anys. Això vol dir que vaig agafar el moment del franquisme, amb el Maig del 68, etc. A més, sóc de Sarrià, i dintre del barri de Sarrià, sóc d'una de les famílies típiques, podríem dir-ne, vinculades amb el moviment infantil i juvenil d'Acció Catòlica a Sarrià, amb el moviment escolta de Sant Benet, amb el Centre Parroquial, amb la pastisseria del Josep Vicens Foix.

Parlem de la teva trajectòria escolar. Dius que vares començar estudiant a una escola anomenada Els Pixoners?

// Li dèiem així nosaltres, els Pixoners, i nosaltres érem els caganers. Dels pixoners i caganers vaig passar al monestir de Santa Isabel, d'allà vaig anar a Tarragona, més tard un altre cop al Santa Isabel, als jesuïtes del Clot, i als catorze anys em varen tornar a expulsar, perquè de tot arreu m'anaven fotent fora, i d'allà vaig passar a l'escola professional del Clot. També em vaig apuntar a l'Institut Catòlic d'Estudis Socials de Barcelona, on vaig fer cursos de sociologia i d'economia política. Després vaig fer el pre-COU, vaig anar un dia a Magisteri i després vaig treballar de fotògraf, de revelador, després de mestre, i ràpidament, dins d'aquesta història del teatre, vàrem passar d'aficionats a professionals en una setmana, quan la Caixa de Pensions va decidir fer espectacles en català a les escoles que hi domiciliaven els pagaments bancaris.

Com va sorgir Pallassos sense Fronteres?

// A partir d'uns nens d'una escola de Barcelona, l'Escola Projecte, que estaven treballant amb una escola especialitzada en hemofília, amb uns professors molt motivats. I l'any 1992, quan encara no existia Internet, ja estaven fent coses de telemàtica, amb un ordinador, un mòdem i un insubmis que estava en un camp de refugiats a la península d'Istria.

A Iugoslàvia?

// Sí; ara això és Croàcia. M'hi varen convidar, em varen pagar el viatge, hi vaig anar a fer un espectacle. I d'aquí va néixer Pallassos sense Fronteres, que és una de les coses que m'ajuda a aixecar-me cada matí. Ara existeix a França, Bèlgica, Itàlia, Suècia, els Estats Units, Canadà, Colòmbia, Guatemala, El Salvador...

I la idea quina era? Intentar alleujar el drama a Iugoslàvia?

// Fer una actuació, sense gaires més plantejaments teòrics. Era anar allà a fer una actuació igual que aquí. I després d'això, vàrem passar a la zona musulmana, Sèrbia, Kosovo, Palestina, El Salvador, Colòmbia, Guatemala, la zona afectada pel tsunami. A partir d'allà el món es va fer una mica més petit.

Quin és el teu paper com a fundador de l'ONG?

// Jo faig de president fundador, una espècie de Giovanni Bosco, però diferent. Des de fa ja un parell d'anys, cada any fem una trobada. Ens distribuim els llocs, busquem recursos.

Com definiries el repte de Pallassos sense Fronteres?

// El repte és quedar-se sense feina, poder anar a actuar als llocs cobrant. Que no hi hagués en aquest món tanta misèria, però jo ja he passat dels cinquanta anys i no crec que ho vegi.

Com definiries Pallassos sense Fronteres, entès com a solució sostenible?

// És una eina al servei de la gent que es dedica a les arts escèniques i als nens, perquè pugui exercir el seu dret a la solidaritat, perquè és conscient de tots els problemes que tots aquests nens tenen. Jo vaig estar vint dies després del tsunami a Sri Lanka i vaig anar a actuar a una escola. Abans de l'onada hi havia 1.500 nens, i en quedaven 700. Vint-i-cinc dies després vàrem entrar a actuar en aquella escola i, en acabar, va venir el director de l'escola a donar-nos les gràcies, perquè després de l'onada era el primer missatge de vida que els arribava, el primer moment perquè ells poguessin concebre el futur amb esperança i amb optimisme.

Quines qualitats personals són més valuoses en els impulsors de canvis?

// Jo penso que no pots ser pallasso si no ets generós. Nosaltres, els pallassos, treballem amb els errors, quan tu fas un gag és perquè t'has equivocat. I quan tu avances a la vida és perquè t'has equivocat; qui no s'equivoca i no reconeix l'equivocació... Jo penso que és fonamental saber reconèixer-te com a ésser humà, com a persona que és a la Terra de pas absolutament, amb capacitat de compartir, de ser generós.

Creus que és important treballar en xarxa? T'agradaria treballar amb altres col·lectius?

// Pallassos sense Fronteres, a tots els llocs on anem, treballem sempre amb contraparts que són en el lloc. En el cas de Sri Lanka, va ser amb Metges sense Fronteres, altres vegades va ser amb Save the Children, a Colòmbia ho hem fet amb la Creu Roja... Treballem amb molta gent.

Quina importància ha tingut per a tu l'educació formal, lectures o professors que hagis pogut tenir?

// Hi ha un llibre que és *Una historia del mundo*, de Hugh Thomas, que per a mi hauria de ser un manual, com la Bíblia. És fonamental. L'educació és important, i l'ensenyament també. El problema és que, en aquest moment, els que estan educant i ensenyant són els mitjans de comunicació, les televisions, els programes porqueria, sense tenir cap mena de respecte per l'espiritualitat de cada persona.

I l'educació no reglada? Quines coses has après fora de l'escola, de la teva família, per exemple?

// De la meua família, moltíssimes coses. El meu pare ja portava la casa de colònies de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià. Se'n volia anar a l'Àfrica, el meu pare. La meua família, sens dubte, perquè sempre ha estat una família molt generosa. Els amics, el món del teatre.

Pots pensar en algun moment d'inflexió en la teua vida que t'hagi decidit a prendre el teu camí vital, o tot ha estat un continuu?

// Hi ha punts de decisió. A la vida s'han de fer quatre cops de puny. Si no, arriba un moment que la deriva et va portant, i si tu no ets capaç de sortir-te'n, de la deriva, i agafar-te a una branca, i dir: "a aquesta m'hi agafo, i surto d'aquesta deriva", no és possible.

I en el teu cas, aquest cop de puny quan s'ha produït?

// Jo sempre he estat una mica rebel. El fet de venir de la classe pobra d'un barri ric i ser un cul de mal seient. Per exemple, jo vaig ser pare als 21 anys, i vaig haver de fer un cop molt aviat, no a la taula sinó al cap, però el fet de tenir dos fills amb 23 anys m'ha ajudat.

Has establert un mecanisme perquè algú pugui imitar l'experiència de Pallassos sense Fronteres?

// Ho intentem. Encara estem en una fase molt incipient. El circ ha estat absolutament marginal al país, i encara ho és. Nosaltres pensem que el circ és cultura, que és un espectacle capaç d'emocionar gent de totes les generacions. Una de les nostres intencions és, amb això que es diu CRAC (Centre de Recerca de les Arts del Circ), crear feina.

Parlant dels objectius del mil·lenni de les Nacions Unides, quins avenços t'agradaria veure en el teu àmbit d'actuació d'aquí al 2015?

// Doncs, ja que parlem de les Nacions Unides, que canviés absolutament el sistema de funcionament de les Nacions Unides. També Dubrovnik era Patrimoni de la Humanitat i la varen bombardejar. Jo crec que aquí l'única història que és patrimoni de la humanitat són els mateixos humans, i dintre d'aquests humans, els nens i les nenes, que són els futurs humans que poblaran el planeta.

Enrique Puig

Delegat de Secot a Barcelona

Quan es va formar Secot i quant temps fa que hi ets?

// Jo hi vaig entrar el maig de 1999, després de treballar tota la meua vida a Olivetti. Secot havia començat deu anys abans, el 1989.

Qui va crear Secot?

// La fundadora és una dona, la senyora Lucila Gómez de Baeza, antiga vicepresidenta de la Secretaria General del Cercle d'Empresaris. En un viatge als Estats Units, va veure la idea. En tornar a Madrid, Lucila va adaptar la idea a l'àmbit de la gestió empresarial. Li varen acceptar la iniciativa al Cercle d'Empresaris i, juntament amb la Confederació de Cambres de Comerç, es va posar en marxa. De les 23 delegacions que hi ha Espanya, 19 han estat allotjades físicament en cambres de comerç.

Quina va ser la teua trajectòria professional abans d'entrar a Secot?

// Quan Olivetti va transformar els seus serveis de reparació de màquines d'escriure i calculadores, per adaptar-los a la nova generació de màquines de comptabilitat i facturadores, molt més complexes, varen fer una selecció en l'àmbit estatal i onze tècnics vàrem ser formats a Itàlia. Després vaig ser destinat a Barcelona, l'any 1963. Des de llavors, he estat inspector tècnic nacional, el 1976 vaig passar al Departament Comercial, com a director de la Divisió de Telecomunicacions. Més tard, el 1982, vaig ser director de la Divisió de Productes d'Oficina i tres anys més tard i fins a la prejubilació, el 1999, vaig ser el director de la xarxa de concessionaris.

Com vares entrar en contacte amb Secot?

// Quan em vaig prejubilat a Olivetti, la meua filla, preocupada pel que faria després de tants anys d'estar ocupat tot el dia, em va ensenyar una revista amb un article sobre Secot. De fet, només vaig estar dos mesos sense ocupació, entre el març i el maig de 1999.

Què et va atreure de Secot?

// L'ocupació. Després de set anys com a jubilat, puc dir que la jubilació és la millor etapa de la vida, sempre que es donin tres condicions: salut, uns recursos econòmics que et permetin arribar a fi de mes i ocupació. Però no s'ha de confondre ocupació amb aficions. Tinc col·legues jubilats que, després de dos mesos, s'han afartat de jugar a golf o llegir tot el dia. Les aficions s'han de mantenir, però en el teu temps lliure, el cap de setmana. Jo continuo esperant amb il·lusió que arribi el cap de setmana per dedicar-me a les meves aficions, però entre setmana tinc una ocupació, una activitat que m'apassiona.

I en el moment de la creació de Secot, quin objectiu va ser més prioritari, donar ocupació als jubilats o proporcionar consultoria gratuïta a nous empresaris?

// De fet, són complementaris. Ocupar directius i alts executius retirats que puguin aplicar la seva experiència permet que els nous empresaris se'n beneficiïn. Indubtablement, el primer és que hi hagi jubilats predisposats a fer aquesta tasca. La senyora Lucila va interessar el Cercle d'Empresaris perquè donaria ocupació a empresaris jubilats, però l'ocupació prevista era el suport als petits empresaris.

“La jubilació és la millor etapa de la vida, sempre que es donin tres condicions: salut, recursos econòmics i ocupació. Jo continuo esperant amb il·lusió que arribi el cap de setmana per dedicar-me a les meves aficions, però entre setmana tinc una ocupació, una activitat que m'apassiona.”

Abans de sentir parlar de Secot, creus que ja tenies una consciència social, una vocació d'ajuda als altres?

// Quan treballaves de vuit a vuit et capfiques molt amb la teua activitat diària. Jo tenia responsabilitats per valor de 30.000 milions de les antigues pessetes. Mai no m'havia preocupat per l'endemà i, de sobte, després de jubilar-me, el present no m'agradava. I Secot em donava l'oportunitat de seguir sent útil. Va ser un cop dins de Secot que vaig prendre consciència d'aquest doble vessant, que ajudàvem. Com diem els membres de l'associació, ens sentim satisfets de tornar l'experiència que hem adquirit. Els empresaris que acudeixen a nosaltres s'adonen que, de manera desinteressada, ens esforcem a comprendre els seus problemes i a trobar-hi solucions.

Com es traslladen els coneixements entre els membres de Secot? Com aprenen els voluntaris que hi acaben d'arribar dels més experimentats?

// Ens dividim en sis grups de treball, formats per uns quinze membres. Cadascun d'aquests grups es reuneix un cop a la setmana per comentar incidències i són heterogenis. Estan compostos d'un especialista en màrqueting, un comptable, un exdirectiu de vendes, un de control de qualitat, etc. D'aquesta manera, davant de qualsevol dubte que jo pugui tenir, el puc comentar en el transcurs d'una d'aquestes reunions setmanals o puc transferir el cas, si aquest s'ajusta més al camp d'expertesa d'un altre voluntari. Tots els casos es porten en parella: sempre hi ha un voluntari que porta la iniciativa i un altre que fa d'ajudant o consultor. Normalment, quan un voluntari s'incorpora a Secot, fa d'ajudant durant un temps. I a més freqüentment ens donem xerrades o cursets entre nosaltres, per tal de mantenir-nos al dia.

Quines característiques ha de tenir un candidat a col·laborar amb Secot?

// En primer lloc, ha de ser un exalt executiu o directiu, perquè ha d'estar acostumat a confrontar multitud de problemes, analitzar-los, sintetitzar-los i generar les solucions corresponents. En segon lloc, ha de tenir la predisposició a ajudar, a aplicar els seus coneixements, en lloc de limitar-se a explicar el que sap. També cal assumir que, tot i haver gestionat grans pressupostos en la nostra vida professional, la gent que acudeix a nosaltres vol crear una petita empresa, un petit taller mecànic, o un bar, o un restaurant de menjar ètnic en el cas de molts immigrants, o una botiga de roba. S'ha de comprendre que allò que

quantitativament representa un 0,01% de les nostres antigues responsabilitats representa el 100% de les seves il·lusions i necessitats.

Com es pot conscienciar altres jubilats perquè s'ocupin de manera satisfactòria?

// Nosaltres prenem part en jornades de gent gran; a vegades algun ajuntament ens demana que fem una xerrada per explicar el que fem, amb l'objectiu de mostrar que som un cas de jubilats però no inactius. Les associacions de gent gran, els casals i fins i tot iniciatives recents com les xarxes de gent gran que s'ofereixen a acollir a casa seva estudiants a canvi que aquests els facin companyia, posen massa èmfasi a entretenir-los. Sens dubte, per a certs col·lectius de jubilats això és necessari, i la tasca és meritòria, però s'ocupen poc —i potser l'Administració els ajuda menys— d'aprofitar el potencial de treball, sigui en l'activitat que sigui, d'un col·lectiu cada vegada més abundant. Encara no es treballa prou per activar aquells que encara s'ho poden permetre.

Quins avenços en el teu camp d'actuació t'agradaria que es produïssin en els deu anys vinents?

// Que augmentin associacions com la nostra, per fomentar la creació de microempreses, que puguin arribar a convertir-se en PIME. Espanya ha estat fins ara i ha de continuar constituint un país de petites i mitjanes empreses. Necessitem que, ja en l'àmbit de l'educació secundària, i per descomptat a la universitat o a les administracions, es doni prestigi a la figura de l'emprenedor, que no es reconeix prou. Potser encara arrosseguem una imatge negativa de l'empresari, que s'ha venut en molts casos com un individu sense escrúpols, egoista i explotador. S'haurien de crear càtedres universitàries d'emprenedoria per formar emprenedors, però després ajudar-los. Un cop hagin creat les seves empreses, haurien de tenir al seu abast associacions com la nostra. Tot això consolidaria l'economia en aquest país.

Quina és la recompensa més gran a la teua tasca?

// Que tornin a acudir a nosaltres, que empreses que hem ajudat a crear tornin a Secot en la fase de consolidació, i encara més endavant, quan els arribi el moment de l'expansió.

Francesc Roma

Coordenador
de l'Agenda 21
al districte de Gràcia

Què vares estudiar? Quina va ser la teva trajectòria professional abans d'incorporar-te al districte?

// De formació sóc pedagog. La meua experiència professional és sobretot en educació especial; he estat vint anys treballant amb gent amb paràlisi cerebral. També he treballat en serveis d'orientació professional per a joves que buscaven feina, sempre serveis per a persones amb algun tipus de dificultat.

Creus que ha estat útil la teua experiència amb persones amb disminucions per treballar després en educació per a la sostenibilitat?

// Una cosa que m'ha servit molt és la paciència, perquè l'objectiu de la meua feina era ajudar, acompanyar persones en la seva integració social, i això suposava una feina de sensibilització, d'informació, de canvi d'actituds molt gran. Amb les qüestions mediambientals passa alguna cosa semblant: has d'informar molt i les estratègies de conscienciació són similars.

D'on et ve, a tu, aquesta vocació d'incloure els més desfavorits, de convèncer, de cohesionar la societat?

// Vaig estudiar als Escolapis i per tant vaig adquirir una vocació de servei. Els meus padrins, a més, treballaven a la primera escola de paràlisi cerebral que hi va haver a Espanya, i em varen donar la possibilitat de col·laborar-hi. També és veritat que a mi m'ha fet sentir molt útil la gent amb discapacitats, perquè jo mateix em sentia marginat. Era un nen tímid, a qui exigien molt, sentia que havia de demostrar certes coses, i la gent amb discapacitats m'ha donat la possibilitat d'utilitzar la seva marginació per sentir-me útil, bona persona i, per tant, menys marginat.

Quins recursos educatius hi havia disponibles quan vares començar a treballar en aquest àmbit?

// Jo vaig tenir sort, i em varen proposar crear una escola de paràlisi cerebral quan encara estava estudiant a la facultat. Tot el que vaig aprendre a tercer, quart i cinquè curs ho vaig poder aplicar directament. I vaig escollir totes les lectures, fins i tot les assignatures, en funció de les meves necessitats per muntar una escola. L'Administració pública, l'Ajuntament, té la capacitat de muntar serveis educatius que ningú més no pot crear. En qüestions mediambientals també hi ha molta feina per fer, i ara sé que des de l'Administració es pot fer molta feina educativa. I això em va motivar a acceptar el rept de impulsar l'educació ambiental al districte.

Què et va demanar el districte de Gràcia exactament?

// Es tractava de promocionar temes de medi ambient al barri i divulgar, per exemple, les iniciatives del Centre de Recursos Barcelona Sostenible que hi ha al mateix districte, al carrer Nil Fabra. En aquell moment s'estava iniciant el projecte d'Agenda 21 escolar, i per tant es tractava de fer una mica de comercial dels projectes que el Servei d'Educació Ambiental de l'Ajuntament anava tirant endavant. Jo he anat pel barri repartint fullets del Centre de Recursos. Per impulsar l'Agenda 21 escolar hem hagut de visitar i convèncer escoles perquè s'hi apuntessin.

En quina proporció us limiteu a divulgar les activitats de l'Agenda 21? Teniu moltes iniciatives pròpies?

// D'una banda, aprofitem el Centre de Recursos i fem difusió de les seves iniciatives, i d'una altra banda, intentem fer una Agenda 21 a Gràcia, tot i que no tenim gaires recursos. Al mateix Consell de Medi Ambient del districte és

“No es pot canviar la vida quotidiana de la gent d'un dia per l'altre. Només ens imaginem una dècima part de les conseqüències d'allò que fem. Només comences a adonar-te de les coses quan parles amb la gent.”

una de les coses més interessants que fem. És el consell amb més participació i el que té els membres més fidels. Hi participen 20, 25, 30 persones, que es troben cada dos mesos, tot i que alguns van variant. Hem fet la nostra pròpia Agenda 21 a còpia de moltes reunions.

El districte aplica criteris mediambientals en la seva pròpia gestió?

// De fet, aquesta ha estat una de les meves dèries: si volem que els ciutadans assumeixin criteris ambientals, l'Ajuntament ha de donar exemple. I jo em vaig plantejar de seguida intentar ambientalitzar els projectes del districte. Quan els meus companys em preguntaven quants projectes teníem els que portàvem l'Agenda 21, jo els contestava: “Quantes persones treballem al districte? 140? Doncs tinc 140 projectes”. Tothom té la capacitat d'ambientalitzar la seva feina, els administratius, els de serveis tècnics, els d'atenció ciutadana, des de les coses més senzilles fins a les més complexes. També he volgut introduir criteris ambientals en els documents de gestió del districte: actualment la planificació del districte, en cadascun dels seus àmbits, ja inclou objectius mediambientals.

Què pretén el Pla de mobilitat?

// Racionalitzar l'ús de l'espai públic. Que hi hagi menys espai per a cotxes i més per a persones. I ha costat moltíssim. Per mi ha estat el projecte estrella del districte. Ja hi ha tota una zona de Gràcia, de la part vella, amb carrers per a vianants i canvis de sentit. S'ha reduït moltíssim la presència de vehicles. I això va desencadenar tot un seguit de protestes, de tallers mecànics, de petites indústries que es queixaven, però es va treballar conjuntament i s'ha resolt bé. El pla ha tingut com a punt de partida un projecte de “camí escolar”, que implicava pacificar una ruta escolar, treure-hi cotxes, perquè els nens hi poguïn anar sols, a l'escola.

Quines característiques personals són més útils per impulsar un canvi? El sentit d'urgència? La paciència?

// A mi em convindria més coneixement tècnic sobre medi ambient. Hi ha molta informació tècnica que val la pena tenir. Després, el tema de la comunicació és bàsic. La gent sabem que funcionem socialment, que necessitem els altres. Però no tenim tan clar, sobretot a la ciutat, que depenem de l'ecosistema. Totes les habilitats comunicatives són cabdals: la persuasió, la simplificació d'informació complexa, el debat, etc. Hi ha informació tècnica molt complexa, fins i tot de processos llargs, que s'han de poder explicar als ciutadans d'una manera senzilla.

Hi ha alguna característica que hagi de tenir l'Administració per fomentar el canvi?

// Perquè el sistema funcioni millor s'ha de participar en la gestió dels serveis. Si es munta un servei de recollida de residus, a més de camions, necessites que la gent hi participi, que seleccioni en diferents fraccions els residus. Encara tinc alguns companys de serveis tècnics que creuen que parlar amb els veïns entorpeix els serveis. Quan volíem aplicar el Pla de mobilitat, el regidor, que ho va tenir clar des de l'inici, em va dir: “Hem d'informar que volem convertir aquesta zona en zona de vianants. Farem una exposició i en tres mesos ho posarem en marxa”. Jo li vaig dir que no podria, perquè volia canviar la vida quotidiana de 10.000 persones en molt poc temps. I quan toques els cotxes molts s'hi posen en contra. Al final, s'han hagut de fer més de seixanta reunions amb veïns. No pots canviar la vida quotidiana de la gent d'un dia per l'altre. Només ens imaginem una desena part de les conseqüències d'allò que fem. Només comences a adonar-te de les coses quan parles amb la gent.

És important coordinar esforços, treballar de manera transversal?

// Aquí al districte això ja s'ha pogut donar, i és molt interessant. L'exemple més clar dins de la meua feina és el “camí escolar”, com a part del Pla de mobilitat. Aquí hem fet reunions amb pares i mares, mestres, agents de la Guàrdia Urbana, urbanistes, comerciants i representants polítics. I és fantàstic. Hi ha hagut discussions, però el treball al final és molt bo, per mi excel·lent.

Quins avenços t'agradaria veure en el teu àmbit d'actuació d'aquí al 2015?

// En primer lloc, que la majoria de serveis, entitats socioculturals, comerços i escoles tinguin un compromís ambiental, com a mínim. Aquesta actitud de compromís és necessària. Després faran coses més petites o més grans, però vol dir que ja estan informats, conscienciats. A partir d'aquí crec que hi ha tres temes estrella: els residus, l'aigua i l'energia. Gràcia té capacitat per produir menys residus, seleccionar-los i reciclar-los en uns índexs superiors als actuals. I per això crec que cal apropar la gestió al barri. Replantejar-se els residus que generem és replantejar-nos les activitats en si mateixes. Si volem que la festa major redueixi residus, cal que es replantegin alguns aspectes fonamentals de la festa. L'altre tema seria l'estalvi d'aigua i d'energia. Des del districte haurem d'informar, donar exemple i valorar bones pràctiques de la gent del barri.

Josep Santacreu

Conseller delegat de DKV Seguros

Què hi ha darrere de l'informe de sostenibilitat que publiqueu cada any?

// L'informe de sostenibilitat inclou tota la informació al voltant de l'acció social i mediambiental de l'empresa, la política de recursos humans interns i la relació amb els grups d'interès. Des de fa tres anys tenim una verificació externa d'aquestes dades, i això a Espanya no és obligatori, molt poques empreses ho fan i nosaltres vàrem ser els primers. Ja fa tres anys que fem aquest informe de verificació de la part no economicofinancera.

Per què treballeu tant aquests temes?

// Així com abans es parlava principalment de l'empresa com a instrument de creació de valor per als seus accionistes, hem passat a un nou concepte en què l'empresa en si mateixa és el sumatori d'un conjunt de relacions interdependents amb els grups d'interès. L'equip directiu és responsable de gestionar les relacions amb els accionistes, però també amb els clients, treballadors, proveïdors i la resta dels grups d'interès, amb la societat en general.

Però moltes de les accions de les empreses en l'àmbit de la sostenibilitat o el bon govern no són una exigència legal?

// No n'hi ha prou de complir la llei, sinó que l'empresa pot ser factor de canvi i un element de demostració que hi ha temes de millora social que es poden fer. Un dels projectes que nosaltres tenim és la Fundació Integrallia, on tenim 80 persones discapacitades físiques que atenen el nostre *contact center*, que treballen per a nosaltres però que també ofereixen serveis a altres centres sanitaris. No tan sols hem aconseguit multiplicar per quatre el percentatge obligatori de contractació de persones amb discapacitat, sinó que indirectament és un element de motivació dels empleats, i tenim un ressò molt favorable entre els clients i proveïdors.

Com enteneu actualment la Responsabilitat Social Corporativa a DKV?

// Nosaltres entenem que l'RSC afecta els productes i els serveis, el medi ambient, els professionals de la companyia, el bon govern i l'acció social. Pel que fa al primer àmbit, entre altres mesures, donem caràcter vitalici a les pòlisses dels clients que estan més de tres anys amb nosaltres. Per malalts que estiguin i tinguin l'edat que tinguin els nostres assegurats, no els donarem de baixa. Abans tampoc no ho fèiem, però ara ens hi comprometem per contracte. També tractem igual els fills adoptats, com si fossin fills naturals.

Quina és la vostra política de medi ambient?

// Hem posat en marxa un programa de reducció del consum d'aigua i hem passat en un any d'un consum de 28l/dia/empleat a l'edifici de Saragossa a consumir 14l/dia/empleat. A més, això ho hem fet no *top-down*, sinó que hi hem implicat els empleats que tenen una preocupació i una motivació més especial per aquestes qüestions.

Passem a l'àmbit dels recursos humans.

// Pel que fa als professionals, hem informat de l'equilibri home-dona, quants homes i quantes dones tenim contractats i quant cobra cadascú, i fruit d'aquesta relació, hi ha un compromís proactiu de l'empresa d'evitar un greuge de salaris. Veiem que en els nivells més alts tenim menys dones. Hem entrat en el programa Optima de la Unió Europea i hem fet un pla especial perquè les dones de nivells mitjans tinguin la formació específica i facilitats perquè puguin fer el salt professional. El més important que té la companyia és la seva gent, tractem els empleats d'una manera diferent, començant per un estil de direcció més participatiu, més obert.

Què vol dir *bon govern*?

// El bon govern és la idea de transparència absoluta, d'ètica amb el comportament. És un compromís d'accions molt concretes per a cada grup d'interès, adequades a les seves expectatives. Del bon govern se'n parla molt, però crec que se'n fa bastant poc. La gent, quan entra a l'empresa, deixa fora molts dels seus valors, o diguem-ne conviccions més profundes, i quan torna a sortir les torna a recollir, com si a l'entrada hi hagués una consigna. El que necessitem és que la gent que és molt capaç i pren grans decisions a la seva vida no vingui a l'empresa com un robot, sinó que hi entri per aportar tot el que pot.

Passem al darrer àmbit, el de l'acció social.

// Entenem que a la societat hi ha grups que no tenen la mateixa situació que el conjunt. Nosaltres tenim una col·laboració amb Intermón Oxfam, tenim la nostra pròpia fundació i també un gran programa de voluntariat, on gent de l'empresa que té vocacions solidàries, en lloc d'amagar que pertany a una ONG, aprofita els nostres recursos per aprofundir en les seves causes solidàries. Per exemple, part de la gent que hi ha en aquesta planta la setmana que ve va a l'Equador, dins d'un projecte pioner de microassegurances que han desenvolupat.

Com heu arribat a definir aquest esquema?

// Tot això requereix dedicació. El tema de la memòria requereix com a mínim tres mesos d'una persona recollint tota la informació no economicofinancera, amb altra gent al voltant recomptant-la. Quan ja ho tens més rodat, cada vegada és menys feina i tens més rendiment. A DKV vàrem començar tímidament amb algunes accions inicials, però al final s'ha plantejat de manera integrada, i ara forma part de l'estratègia de la companyia.

Com has adquirit un interès social tan pronunciat?

// Jo tinc una influència molt gran del que he viscut a casa meva. El meu pare era un petit empresari i tenia una manera de fer negocis, de relacionar-se amb tots els grups d'interès a llarg termini, relacions que duraven dècades. Creia que l'empresari o el directiu està al servei d'un projecte i no a l'inrevés. A la gent que entrevisto per feina sempre els pregunto què fan a més de treballar o què han fet a més d'estudiar, perquè jo crec que tot això marca molt. I, de fet, el primer dia que vaig assumir una responsabilitat com a directiu en un hospital, la formació a ESADE va ser important, però el que havia viscut abans quasi et diria que ho va ser més.

Quin paper ha de tenir l'educació formal i no formal en l'àmbit de la sostenibilitat?

// Jo crec que podríem parlar de dues fases: fins que la persona entra en una empresa, i després. Començaré per la segona part. Hi ha algun estudi sobre enginyers segons el qual, després de cinc anys d'activitat laboral, en un 50 % dels casos, tot els coneixements que han adquirit a la universitat estan obsolets. Necessitem que els empleats del nostre país tinguin passió per aprendre i innovar, i això requereix un esforç i una actitud quasi diria que vitals.

“La gent, quan entra a l'empresa, deixa fora molts dels seus valors o conviccions més profunds, i quan torna a sortir els torna a recollir, com si a l'entrada hi hagués una consigna. I el que necessitem és que la gent no vingui a l'empresa com un robot, sinó que hi entri per aportar tot el que pot.”

Parlem una mica de la formació prèvia a l'experiència laboral.

// Els anys vinents, o fem un esforç d'educació massiu o tindrem problemes. Hi ha una situació bastant acomodaticia, en què el repte de formació no es viu amb la intensitat que s'hauria de viure. Quan em toca viatjar, veig molta més passió per aprendre en un país com Polònia que no pas a Espanya. En el món de l'empresa, els

àmbits que són importants són tot el que suposi estimular la creativitat: art, disseny, innovació. També la internacionalització: idiomes, viatges, intercanvis.

Quines característiques personals consideres que són més importants en un emprenedor?

// Jo crec que el més important és saber què vols fer, tenir la visió clara, i això s'ha de fer reflexionant, i aquest és un dels punts febles que tenim en la nostra societat llatina, que som gent més orientada a l'acció, a allò immediat. Un cop tens clar on has d'anar, tenir constància en els propòsits, no atabalar-se, els grans canvis no es fan d'un dia per l'altre. Mirar sempre, si és possible, de no imposar les coses, de convèncer la gent amb exemples que puguin ser estimulants. I oferir projectes il·lusonants, que vagin més enllà del dia a dia.

Pere Secorún

Productor del programa del Canal 33 *Thalassa*

Què vares estudiar? Quina va ser la teva trajectòria professional abans de fer *Thalassa*?

// Vaig fer dues llicenciatures, Història i Periodisme, a la Universitat Autònoma de Barcelona. Abans de *Thalassa* feia molta feina freelance, reportatges bàsicament, per a suplementos dominicals de diaris i revistes, com *Destino*, *Viajar*, *El País*, *El Periódico*. Després vaig entrar a TV3 per fer reportatges a la secció d'esports.

Què et va donar la idea de *Thalassa*?

// Dins de la secció d'esports havia començat a realitzar coses que no feia ningú més a TV3: reportatges de muntanya, de vela, de paracaigudisme, coses rares, qualsevol esport que no fos de pilota. Si feia un reportatge de muntanyisme, acompanyava l'alpinista a la muntanya, explicava la seva vida, ficava la càmera una mica més a dins per tal d'explicar la petita però sempre interessant història de les persones. La gent va començar a apreciar la meua manera de fer i vaig aconseguir que la televisió posés la confiança em mi per dirigir un *magazine* que es deia *Tramuntana*.

Què va passar després?

// Com que tenia ganes de fer més coses, vaig dir al director de programes que em sentia desaprofitat, que m'estava avorrint. Jo coneixia *Thalassa*; també veia altres programes que feien a Anglaterra, i pensava que algun dia m'agradaria fer alguna cosa semblant.

Em vaig adonar, però, que és molt difícil canviar de caps. Vaig tenir una imatge molt clara de caps de mistos amb mosques ficades a dins. Et fiquen en una de les capses i ja no pots passar a la del costat. Els prejudicis i les inèrcies costen sempre de trencar.

Va ser complicat que la productora francesa del *Thalassa* original et donés permís per replicar el programa a TV3?

// Vaig proposar a George Pernoud de fer un programa semblant, mantenint el nom i l'esperit però amb independència total, i li va semblar bé. Hi va haver bona sintonia humana i professional. Era important que l'esperit fos el mateix, si no, no hauria funcionat mai, i que la comunicació pel que fa a la redacció funcionés també. Vàrem coproduir molt ràpidament amb ells diversos documentals que varen acabar de crear una bona relació de confiança.

Com descriuries el repte de *Thalassa*?

// És molt humil: simplement obrir finestres, acostar les coses, la realitat, a la gent. La gent és a casa seva i hi ha moltes coses que no sabem i nosaltres les acostem. Posem les càmeres, l'ull informatiu o periodístic, allà on normalment no t'acostes. És humil però al mateix temps enormement important.

D'on prové el teu interès per l'ecosistema marí o l'ecologia?

// La gent sempre em pregunta pel meu interès pel mar, però també m'encanta la muntanya. És innegable que tinc un interès per la natura i els temes mediambientals. Suposo que el meu contacte amb la natura des de molt petit hi té alguna cosa a veure.

Recordes alguna lectura, algun professor o programa de televisió que t'influís especialment?

// Jo sóc de la primera generació que va tenir tele a casa. Així que, en el meu cas, les meves referències fonamentals

“L'altre dia fèiem un reportatge sobre un pescador de Tarragona que rep nens de fora perquè vegin com pesca, perquè vegin els peixos. Cada vegada estem més separats de la natura, de les coses que passen de veritat.”

encara són les lectures. He llegit molt des de petit. Al col·legi de jesuïtes on vaig estudiar teníem espais per estudiar i ens deixaven llegir. Recordo, per exemple, el llibre *El meu camí a l'Everest*, d'Edmund Hillary, i evidentment també m'havia llegit Jules Verne de dalt a baix.

No recordes, doncs, cap punt d'inflexió, cap esdeveniment que et fes prendre més consciència ecològica?

// No t'ho podria dir. La vida de les persones es compon de múltiples coses; de moments especialíssims n'hi ha molts, molt petits, que van marcant una direcció. No tinc consciència d'haver caigut de cap cavall de cop.

Creus que els mitjans de comunicació podrien fer més per educar i conscienciar la gent?

// Els mitjans de comunicació crec que en general podrien tractar els temes amb més rigor, més seriosament, i tocar més qüestions, obrir el ventall. Hi ha molts temes que no es tracten durant anys perquè no es coneixen, per ignorància o perquè no interessin, i quan es fa, es tracten sovint amb molta frivolitat. Medi ambient, sostenibilitat, són qüestions flagrants, importantíssimes avui dia, que s'haurien de tocar més. La banalització dels mitjans de comunicació és genèrica. Sempre faltaran més programes amb espai per a la informació, la reflexió.

Creus que les escoles de primària o secundària també tenen un paper clau a l'hora de conscienciar la gent?

// Jo crec que sí. És fonamental que les escoles treballin temes que siguin importants per a la vida de la gent. Cada vegada estem més separats de la natura, i d'altra banda, també hi ha una consciència mediambiental que creix. És la consciència de la separació, de la mancança.

Pots destacar, dins del teu propi procés educatiu, algun professor o lectura que t'influís de manera significativa?

// A la universitat vaig tenir una molt bona relació amb Enrique Ruiz Domènech, que ara acaba de publicar un llibre i escriu habitualment a *La Vanguardia*. Va ser el meu professor d'Història Medieval i em va descobrir tot un món fantàstic, així com un rigor i una flexibilitat en el pensament meravellosos. Però més enrere també en vaig tenir altres, per exemple professors de biologia a cinquè de batxillerat, que eren també d'un rigor i una exigència impressionants als quals no estàvem acostumats. Eren joves, venien de la universitat.

***Thalassa* és una eina d'aprenentatge molt bona. Heu creat algun sistema per fer-lo accessible com a material de consulta?**

// Tothom ens demana coses, els museus, les escoles, els particulars: còpies de programes, que vagis a presentar un llibre, que participis en una conferència, etc. També hem participat uns quants anys en el màster de Documentals que es fa a la Universitat Autònoma, i en alguna conferència sobre medi ambient.

Quines característiques personals han de tenir els que promouen canvis en qualsevol àmbit?

// Ser un apassionat, creure-t'ho, ser allà on ets. Així doncs, la primera cosa per mi és la passió, és a dir, una implicació total en el que fas, amb tota l'energia, i una coherència personal completa. Qualsevol canvi requereix primer una coherència personal, és a dir, que tot vagi en la mateixa direcció. Per exemple, no podem dir una cosa i fer-ne una altra sense que se'n senti tant la direcció que prenem com el nostre propi ésser.

Darrerament estem sentint opinions molt pessimistes, com la de James Lovelock, que pensa que és massa tard per corregir la situació ambiental. Hi estàs d'acord?

// Hi ha motius per ser pessimistes, però al final això és un estat d'ànim i, tot i que existeixin aquests motius, jo tendixo a ser optimista. Les dues coses són igual d'irracional i a mi l'optimisme m'ajuda a viure i a actuar.

Hem de tenir clar, però, que l'ésser humà no s'atura davant res quan hi ha un rendiment econòmic directe i que sovint la ignorància i l'egoisme són enormes. Així doncs, d'una banda el problema és de consciència, però d'altra banda és tecnològic, perquè tenim una capacitat tecnològica tan disparada, que en quatre dies ens podem carregar el planeta. Jo vull pensar, però, que hem d'intentar viure d'alguna manera amb alegria, generositat i sense prejudicis i crear condicions noves. Crec en una nova consciència. Sé que és difícil, però crec en la capacitat de l'ésser humà per poder fer un tomb, i hem de treballar en aquesta direcció.

Quins avenços t'agradaria veure en el teu àmbit d'actuació d'aquí al 2015?

// M'agradaria veure que som capaços de renunciar a alguns dels profits personals, perquè ens adonem que estem fent un mal al planeta o al veí del costat. Això és obrir la nostra consciència, ser més generosos, però ho hem de desenvolupar, hem de ser actius envers nosaltres mateixos, així com amb l'entorn. El camí que va cap endins és el mateix que el que va cap enfora.

Lucienne Sitges

L'escola d'educació infantil i primària Els Xiprers

Quina és la teva formació acadèmica?

// Jo sóc mestra. Sóc de Menorca, però vaig estudiar Magisteri aquí a Barcelona.

Què vares fer quan vares acabar els estudis?

// Vaig estar tres anys treballant a Cardedeu en una escola pública i després vaig tornar a Menorca per treballar en una altra escola pública. Allò em va centrar en el món de la natura d'una manera especial, ja que era una escola rural. I després vaig tornar a Barcelona definitivament.

Va ser a Menorca on vares adquirir l'interès pel medi ambient?

// Jo et diria que sóc fruit de la meua època, sóc de la postguerra. En aquella època no es llençava res, tot s'aprofitava; hi havia poques diversions, i recordo anar amb el meu pare o amb l'avi d'una amiga a fer grans passejades pel camp. Això és el que he volgut transmetre també als nens, una experiència vivencial, i no pas res que hagi estat imposat. No dir: "Ara estudiarem això", sinó més aviat que vagin observant, que vagin veient.

Parlem d'Els Xiprers. Com es va crear? És una escola privada?

// Va començar com a escola privada, va néixer per una necessitat. Hi havia molta població immigrant i no hi havia una escola per a nens nouvinguts. El Bisbat tenia uns pavellons que es feien servir per acollir colònies durant l'estiu. Als bisbes els semblava immoral que estiguessin tancats durant l'hivern i es va crear el centre privat, amb la intenció que fos escola pública.

Em sembla curiós, aquest concepte d'escola privada que vol ser pública.

// Eren escoles que volien una pedagogia més activa, una visió de l'educació més moderna, però tot això tenia un preu, que l'escola pública en aquell moment no podia imaginar-se. Moltes d'aquestes escoles varen sorgir com a cooperatives de pares, com a institucions on uns pares pagaven i uns altres pagaven el que podien.

Quan hi vares entrar, l'any 1974, a més del fet de ser en el bosc, com es promovia l'educació mediambiental a Els Xiprers?

// La sostenibilitat en aquesta escola també era una qüestió de subsistència. Hi havia un armari on es guardava tot el que pensàvem que ens podria servir.

A l'escola, quina va ser la primera persona oficialment responsable de l'educació en temes mediambientals?

// La fundadora i directora, Montserrat Badia, estava molt interessada en el tema. De vegades li preguntava al seu nebot, el Noet Badia, què podíem fer a l'escola pel bosc, i ell li deia que el millor que podíem fer era tancar i anar a un altre lloc, perquè nosaltres érem una font de degradació per al bosc. Això no es va fer, com és natural, però sempre hi va haver una sensibilitat a l'hora de fer una programació, pensant quines coses, ja que tenim aquest entorn tan magnífic, es podien fer fora: jocs, danses, cançons o explicar contes. Els de parvulari hi fan jocs, cants o dansa. Els de cicle mitjà hi van a fer aquestes passejades i observacions amb algun llibret que han fet, algunes activitats de tipus més científic. I després els grans estudien tot l'entorn de ciències socials.

"Això és el que he volgut transmetre també als nens, una experiència vivencial, i no pas res que hagi estat imposat. No dir: «Ara estudiarem això», sinó més aviat que vagin observant, que vagin veient"

Algun cop hi has tingut un paper més actiu, tu personalment?

// Últimament sí; era de les antigues que quedaven, m'interessava força. Quan es va llançar la iniciativa de les escoles verdes de la Generalitat, vàrem fer un primer intent que no va reeixir. I quan va sortir l'Agenda 21 ens va interessar molt, perquè era la primera vegada que se'ns oferiria alguna cosa i se'ns demanava poc. Se'ns oferiria ajuda i no se'ns demanava un excés de paperassa. De vegades hi ha activitats pedagògiques que queden parades perquè hi ha molta més paperassa que no pas activitat real. El que no he entès mai, però, és que "escoles verdes" i Agenda 21 escolar no s'hagin pogut fusionar.

Podries destacar algunes de les accions que heu fet al llarg dels anys en matèria d'educació ambiental?

// Jo el que valoro més és el fet que hi hem participat tots els estaments, cadascú en el seu grau d'implicació, tant els alumnes, com els pares, com el professorat, com el personal no docent. Per anar mantenint aquesta cohesió, hi ha una reunió setmanal on participen alumnes, mestres i personal no docent. En aquestes reunions ens posem d'acord en quins seran els plans de treball del curs, d'aquella setmana o d'aquell trimestre. I llavors, amb els pares, organitzem dues festes cada any, perquè ells hi puguin participar d'una manera activa. També fem conjuntament una revista, cada trimestre en solen sortir dues.

Com en dieu, del grup que es reuneix setmanalment?

// És la Comissió de Delegats. Cada aula té un delegat, des de primer fins a sisè, i llavors tenen tres quarts d'hora per reunir-se. Uns fan activitats com pot ser la recollida de plàstic o de paper, i els porten als contenidors que hi ha a les diferents plantes de l'escola. Després uns altres confeccionen la revista, uns altres fan els cartells per al servei de neteja del pati.

En el cas de l'escola Els Xiprers, com definiries el repte que heu assumit en l'àmbit de la sostenibilitat?

// Sensibilitzar els nens, però no parlant, sinó fent. Perquè parlar és fàcil; el més difícil és fer-ho. I això als nens els costa molt; ells ho saben perfectament tot, verdaderament els nens saben moltes coses. Ara, la constància del dia a dia, això els manca, i això és el que hem de fer els professionals, ajudar-los que vagin agafant aquesta seguretat i aquests hàbits.

Quina ha estat la vostra solució sostenible, a més d'aquestes comissions?

// N'hi ha de ben senzilles, com que tots els nens portin carmanyola o envasos reciclables. Els esmorzars, en lloc de portar-los embolicats amb paper d'alumini, des de parvulari ja es promou que portin la carmanyola. Al mateix temps, que en lloc de portar els sucus en Tetra Brik, portin un envàs reciclable. La primera activitat important que vàrem fer, però, va ser salvar el bosc del pati de l'escola. Vàrem fer-hi una reserva, i allà vàrem plantar algunes espècies mediterrànies i altres que han anat sortint per la força de la natura. Després, cada classe de parvulari té el seu espai reservat, el seu jardinet, i intenten cuidar-lo. Després, els de sisè s'ocupen d'un hort i els de cinquè s'ocupen del contenidor de reciclatge de deixalles de la cuina. També hi ha reciclatge de paper, de piles, de plàstic; a la cuina també hi participen amb el reciclatge de l'oli.

Potser molts professors d'altres escoles que llegeixin aquesta entrevista diran: "Molt fàcil fer tot això, quan es té un bosc a la vora". Quin consell els donaries, als professors que hagin de treballar al mig de la ciutat?

// Jo diria que hi ha tot un tipus de reciclatge que es pot fer allà on siguis. I les escoles, que generalment tenen aquells patis de ciment tan nefastos, si poden, que hi posin alguna cosa verda, perquè és la manera que els nens la cuidin, i si la cuiden, n'aprenen, i si n'aprenen, potser, dels deu que ho faran, n'hi haurà dos que continuaran tota la vida, però aquests dos ja ho tindran assumit.

Quins avenços t'agradaria veure en el camp de l'educació ambiental d'aquí al 2015?

// Que s'aconseguís, primer de tot, no malbaratar els materials que es fan servir a l'escola, aprofitar-los al màxim, sempre amb dignitat per l'alumne, però que s'aprofitin al màxim. Això seria una de les coses principals.

Òbviament estàs convençuda que l'educació ha de tenir un paper clau, a l'hora de conscienciar els nens.

// Sí, però quan parlo d'educació, no penso únicament en l'escola. Els mestres i els pares tenim una assignatura pendent: a tots els centres on es prepara els mestres s'hauria de treballar força la necessitat d'aquesta feina conjunta. També demanaria que a les escoles de magisteri hi hagués una part de sensibilització de cara a la sostenibilitat. D'una altra banda, quan jo era nena els veïns també t'educaven, i ara tothom s'inhibeix. Quan jo era nena algun veí m'havia donat una bufetada si jo picava a la porta i marxava corrents i m'havia dit: "Això no es fa". Ara la gent no s'atreveix a fer-ho.

John Stuart

Director de Greenleaf Publishing

Què vares estudiar i quina ha estat la teva trajectòria professional, abans de crear Greenleaf Publishing?

// A la Universitat de Sheffield vaig estudiar Ciències Polítiques. Mentre era estudiant, vaig fer feina social, treballant amb gent jove que havia tingut problemes amb la llei. Després em vaig fer membre de Greenpeace i vaig treballar per a ells, més per accident que no pas de manera premeditada. Era una època en què ONG com Greenpeace començaven a modificar la seva estratègia i, cansades d'enfrontar-se obertament a les grans corporacions, es plantejaven canviar-les des de dins.

Has analitzat què et va portar tan aviat a desenvolupar una tasca solidària?

// Suposo que tot parteix del meu interès per la política, que vaig adquirir de molt jove. Els meus anys a la universitat varen coincidir amb l'elecció de Margaret Thatcher com a cap del govern a la Gran Bretanya, i per a molts nois amb problemes d'adaptació aquell era un context polític difícil.

Quan et vares fer membre de Greenpeace?

// Cap a final dels anys vuitanta. Sempre m'havien interessat escriure i el món de la publicació, i encara que no tenia experiència en l'edició de textos, en vaig aprendre sobre la marxa.

Quin tipus de text vares haver de publicar? Comunicats de premsa? Fullets?

// Més aviat recerca de dades, tot i que vaig fer una mica de tot: escriure, corregir, publicar... Amb un amic que també era membre de Greenpeace vàrem començar a fixar-nos molt en la recerca que s'anava publicant en el sector del medi ambient; se'n publicava molta i de qualitat.

Quin any es va fundar Greenleaf Publishing?

// L'any 1992, però a una escala molt reduïda. No vàrem començar a publicar en quantitats significatives fins al 1998, 1999.

Quin era el criteri a l'hora de publicar títols a l'editorial? Teníeu definits els temes d'interès?

// Temes d'interès empresarial i mediambiental, implicació de les empreses en qüestions mediambientals. Ens vàrem fixar en empreses que havien dut a terme iniciatives singulars o que havien estat pioneres a actuar de manera responsable i sostenible.

Quan va aparèixer Greenleaf Publishing, es limitava la responsabilitat social corporativa a qüestions mediambientals? Com ha evolucionat des de llavors l'RSC?

// Al començament, l'RSC es limitava a la qüestió mediambiental. No interessaven tant altres aspectes, com drets laborals, drets humans o l'activitat de les empreses en països menys desenvolupats. Avui dia, gràcies a Internet, actes irresponsables per part d'empreses poden ser notícia de primera plana en 10 minuts. Penso que s'està arribant a una visió més equilibrada del que hauria de ser l'RSC. El medi ambient ha perdut part del protagonisme a les empreses i, en canvi, aquestes es mostren molt disposades a prendre iniciatives socials. De fet, Enron era una empresa molt admirada per les seves polítiques d'RSC, era considerada un membre modèlic de la comunitat, i va ser nomenada el millor lloc de treball als EUA per la revista *Fortune*.

Com descriuries l'editorial avui dia? Quin és el vostre àmbit d'interès?

// Jo diria que ens dediquem a la responsabilitat social corporativa, un terme que va molt més enllà de les qüestions mediambientals i que també inclou qüestions econòmiques i socials. La majoria dels llibres que publiquem tracten el món empresarial, però tenim molts lectors en el món acadèmic; no només ens llegeix gent d'empresa. I darrerament també hem publicat alguns títols sobre polítiques mediambientals, visions més macro del problema.

Com funciona la distribució? On m'haig d'adreçar si vull comprar un dels vostres llibres a Barcelona?

// Segurament seria difícil trobar-los en exposició, però en

“No teníem cap sentiment genèric contrari a les empreses. Més aviat teníem el convenciment que no canviaríem res si ens limitàvem a manifestar-nos. Ens havíem d'implicar des de dins, oferir solucions.”

llibreries com Laie o La Central es poden encarregar i comprar per Internet. També els pots comprar directament, en línia.

Com vares arribar a viure a Barcelona?

// La meua companya és catalana. Ens vàrem conèixer aquí, perquè jo tenia altres amics a Barcelona. Vaig començar a venir sovint a veure-la i quan vàrem tenir un fill, vàrem decidir instal·lar-nos-hi, per una qüestió de qualitat de vida.

Com vares adquirir els teus coneixements sobre RSC o medi ambient?

// Va ser dins de Greenpeace que vaig educar-me en aquests temes. A començaments dels anys noranta es parlava molt de l'impacte del CO₂ sobre l'ozó. Una de les primeres campanyes de Greenpeace en aquest sentit va ser la del frigorífic verd, que promovia la substitució dels productes químics nocius, i que va assumir una companyia alemanya.

Has analitzat alguna vegada què et va portar a afiliar-te a Greenpeace i més tard a crear G. Publishing? Com va ser el teu procés personal de conscienciació?

// En part, el lloc on vaig néixer hi té a veure. Sheffield és una ciutat industrial, havia estat protagonista destacada de la revolució industrial. Sempre hi ha hagut molta contaminació, però al mateix temps té més espais verds per capita que cap altra ciutat a Europa. Així que suposo que el meu interès per l'ecologia prové d'aquesta dicotomia geogràfica.

Creus que l'educació és una eina important en aquest procés de conscienciació?

// És absolutament essencial. Crec que a Barcelona hi ha escoles de primària i secundària que fan una feina excel·lent en aquest sentit. Però també és cabdal que els temes mediambientals es tractin a les escoles de negocis, on s'educa la propera generació de gestors d'empreses com Enron.

Quines qualitats personals ha de tenir un promotor del canvi?

// Crec que la constància és important, i la capacitat de persuasió. Necessites bons arguments i has d'interactuar amb molta gent per aconseguir que et comprenguin.

Considerem aquesta editorial un mitjà per aconseguir millores en termes de sostenibilitat o teniu un interès intrínsec en el món de les publicacions?

// Crec que som un mitjà per aconseguir un objectiu. Estem deixant de considerar-nos una editorial convencional, que es

limita a produir un llibre, un artefacte. Ens considerem més aviat uns proveïdors d'informació i fins tot retransmissors d'informació. Estem treballant per establir mitjans de comunicació mitjançant Internet, per ajuntar líders d'opinió que diguin coses polèmiques que ningú més no s'atreveria a publicar. Ara llançarem una sèrie de *podcasts* dedicats a diferents vessants de l'RSC, com ara les finances, la pobresa i la pau.

Personalment, com t'agrada veure recompensada la teua feina?

// Des del començament ja hem vist alguns canvis d'actitud en el món de l'empresa. I encara que no ens ho puguem atribuir en exclusiva, crec que hi hem aportat el nostre granet de sorra. Hem portat al primer pla algunes qüestions de responsabilitat social corporativa.

Us heu plantejat treballar en xarxa amb altres institucions? Hi ha algú en concret amb qui us agradaria col·laborar?

// Crec que aquest és un repte per al món acadèmic en conjunt, independentment de l'àrea concreta d'estudi. Moltes organitzacions podrien tenir una influència més gran si treballessin juntes. Nosaltres hem col·laborat amb el Programa de Medi Ambient de les Nacions Unides, la Organització Internacional del Treball i el World Business Council for Sustainable Development. L'any que ve treballarem de nou amb Global Compact, una iniciativa de Kofi Annan, que consisteix en el compromís voluntari, per part d'empreses, amb principis de l'ONU en àmbits de drets humans, drets laborals, medi ambient i corrupció. La interacció entre diferents agents pot contribuir a canviar mentalitats a escala global.

Quins avenços t'agradaria que es produïssin en el teu àmbit d'actuació d'aquí al 2015?

// Crec que és molt important que la sostenibilitat es converteixi en una assignatura obligatòria a les carreres d'enginyeria. Si això fos una realitat a escala global, estariem educant un nombre enorme de persones. Aquests estudis obligatoris s'haurien d'introduir en altres carreres estratègiques, com ara Ciències Empresarials o Dret, i en el cicle de llicenciatura, no pas com a part del postgrau. Això suposaria un gran pas endavant.

En quin punt ens trobem ara mateix?

// Jo diria que a escala global, en les carreres d'enginyeria, que són les més avançades en aquesta àrea, hem aconseguit complir aquest objectiu en un 1%. No t'ho sé dir amb exactitud, és una estimació, però no crec que la xifra exacta sigui gaire més alta. Necessitem fer més, i fer-ho amb rapidesa. Cal un lideratge fort i una comunicació molt millor al voltant dels problemes que afecten el món.

Enric Tello

Professor del Departament d'Història i Institucions Econòmiques de la Universitat de Barcelona

Què fa Ecologistes en Acció i quin paper hi tens tu?

// Ecologistes en Acció és una confederació d'associacions ecologistes, i jo sóc membre de la federació a Catalunya. A diferència d'altres organitzacions que es preocupen pels impactes sobre el medi ambient i la natura, Ecologistes en Acció treballa per canviar els factors que hi ha darrere d'aquests impactes, en àmbits com l'energia, la ciutat, la mobilitat, l'aigua o els residus.

Com es va iniciar Ecologistes en Acció?

// Des de 1979 he participat en el moviment antinuclear i el 1989, després de l'accident de Vandellòs 1, fem la campanya "Viure sense nuclears". Al mateix moment, amb l'impuls que ens va donar Estocolm uns anys abans, cada comunitat tenia el seu nucli d'activitats ambientals i actuava de manera independent. El 1995 decidim crear una federació d'associacions ecologistes per qüestions d'economia d'escala, per poder compartir recursos i coneixements i enfortir les relacions existents entre persones dels diferents grups als diferents territoris.

Va haver-hi algun moment crític per arribar fins aquí?

// Recordo que a les classes de Filosofia i Metodologia que tenia quan vaig estudiar Història a la UB, Manuel Sacristán i un grup d'amics varen començar a publicar una revista que encara segueix. Es diu *Mientras Tanto*, i la seva coberta anava alternant els colors vermell, verd i violeta. Volia il·lustrar el repte de compaginar els ideals de l'esquerra, dels verds i de les feministes. Aquesta preocupació per trobar denominadors comuns entre els conflictes socials i mediambientals segueix constituint, al meu entendre, la principal assignatura pendent en el camp de la sostenibilitat.

En aquell moment hi havia, d'una banda, una gran ofensiva contra l'energia nuclear, amb el suport del 100 % dels partits polítics, i, d'una altra, la primera onada de moviments ecologistes, amb l'aparició d'organitzacions com ara el SEO i la WWF. La campanya "Viure sense nuclears" es va crear no només per una energia més segura, sinó també com a proposta d'un procés més democràtic i participatiu pel que fa a l'energia. El 1992, després dels Jocs Olímpics, les associacions ecologistes de Barcelona ens vàrem associar amb els sindicats obrers i les associacions de veïns per proposar una moció conjunta a l'Ajuntament a favor de les

"Qui és el professor?"

energies renovables. Per tenir el dret a audiència calien 10.000 signatures i nosaltres vàrem aconseguir-ne 100.000. Aquella moció ja contenia, entre altres, la idea que es fes una ordenança solar.

De quins recursos disposàveu per impulsar el canvi i motivar les persones?

// Vàrem ser un grup de persones que estàvem descobrint l'escala de la ciutat i els diferents vessants de la sostenibilitat sobre la marxa. Entre altres, hi havia Andrés Naya, de la FAVB, Joan Salabert, del CEPA, Daniel Eritja, d'Amics de la Bici, Joan Maluquer o Alfons López, de Depana, i Anna Bosch o jo mateix, d'Acció Ecologista. Tots anàvem descobrint possibilitats per al canvi.

Vàrem fer una tasca de recerca d'informació ambiental sobre Barcelona, i ens va servir molt l'estudi del funcionament d'aquesta ciutat com a ecosistema urbà que ja aleshores havia publicat Jaume Terradas amb altres col·laboradors.

Després també vàrem poder disposar dels coneixements d'altres científics que teníem molt a prop, com els professors amb qui vaig començar a donar un curs de lliure elecció, Economia, Ecologia i Societat, que encara existeix. Els informes sobre l'estat del món del World Resources Institute i la meva pròpia investigació em varen servir també. No obstant això, els coneixements d'altre tipus varen ser molt importants. No hi havia ningú que tingués més clares les necessitats de la ciutat vista des dels seus barris que les associacions de veïns, i crec que és una gran sort tenir un ens com la FAVB i un teixit veïnal d'on han sortit, per exemple, diversos plans comunitaris que han anat integrant la sostenibilitat com a projecte.

Com vàreu aprendre a ser capdavanters?

// Va ser un procés genuí de descobriment i aprenentatge col·lectiu, assolit treballant en els moviments reals per canviar aquest model de ciutat insostenible. En el cas de la moció "Barcelona estalvia energia", va anar sorgint, i vàrem descobrir la coherència entre les idees ambientals i el sentit comú de la ciutat. En el cas de la nova cultura de l'aigua, buscàvem entendre l'estreta relació entre el què fem a Barcelona i la preservació del bon estat ecològic del riu Ter i Llobregat i dels deltes del Llobregat i de l'Ebre, on l'amenaça del transvasament també posava en perill la sostenibilitat d'activitats econòmiques com el conreu d'arròs o la pesca, l'aqüicultura i el turisme rural. Crec que en aquesta aliança entre el coneixement científic compromès i la lluita popular per un model de desenvolupament centrat de veritat en les necessitats de la gent rau bona part de la resposta a la pregunta sobre com s'aconsegueix començar a canviar les coses.

Quina és la teva visió per a la Barcelona del 2015?

// El 2015 és molt a prop, és a la cantonada. Jo vull menys insostenibilitat; actualment les propostes per a Barcelona són obertament contradictòries. El procés de l'Agenda 21 és

incompatible amb el discurs actual sobre l'euroregió i la nova economia del litoral mediterrani. Les prioritats econòmiques contradiuen les bones intencions mediambientals i també sacrifiquen la cohesió social i la participació ciutadana. Vist en perspectiva, però, jo diria: "¡Benvinguda la contradicció! ¡Abans no teníem ni això!"

Quin és el paper de l'aprenentatge per arribar a aquesta visió?

// Com ja deia Karl Marx, quan algú proposava que la societat podia millorar per mitjà de l'educació, ell preguntava: "Qui és el professor?" Perquè el primer problema és que l'educador ha de ser ell mateix educat. Un cop dit això, estic d'acord que l'educació també ha de tenir un paper, precisament perquè vivim en una ciutat insostenible i tothom ha d'aprendre a fer les coses d'altres maneres més sostenibles. Per educar els seus estudiants en el desenvolupament sostenible, les universitats s'han d'educar també a elles mateixes, i el mateix podem dir dels polítics, els tècnics, els sindicalistes o els mateixos activistes socials. Ningú no neix ensenyat.

La clau és lligar molt estretament les idees de desenvolupament humà i de sostenibilitat. De fet, definim el desenvolupament sostenible com aquell que satisfà les necessitats de les persones en el present, sense impedir que es puguin seguir satisfent en el futur. La pregunta és aleshores: com se satisfan realment les necessitats humanes? Podem aprendre a veure la ciutat com un espai per al desenvolupament humà i fer-la funcionar per capacitar realment els seus ciutadans i ciutadanes, de manera que augmenti la seva llibertat real d'opció sense impedir la dels altres? Una ciutat pensada des de la satisfacció de les necessitats de la gent i no només dels interessos privats d'uns quants. És el gran aprenentatge col·lectiu pendent.

Quin paper hi han de tenir les universitats?

// Una de les barreres més grans perquè la recerca i l'ensenyament incorporin el desenvolupament sostenible és la tendència a l'aïllament i la hiperespecialització. No l'especialització com a tal, que és necessària per fer ciència de veritat, sinó la manca de relació entre especialitats diferents per abordar i resoldre problemes complexos comuns, com ho són tots els vessants del desenvolupament sostenible. Ens calen més instituts interdisciplinaris, com l'Institut d'Ecologia Social a Viena (IFF), on puguin treballar plegats sociòlegs, ecòlegs, antropòlegs, geògrafs, economistes i historiadors.

Però els incentius i controls de la recerca i la docència fan més difícil el treball transdisciplinari, en lloc d'afavorir-lo. És significatiu que la majoria de relacions interdisciplinàries, quan es produeixen, les acabem tenint sovint al marge d'unes universitats i amb unes estructures acadèmiques burocratitzades i paralitzades, tot i que hi ha excepcions, com l'ICTA, el CREAM o l'IGOB a la UAB, o alguns intents esperançadors, com a la UPC.

María José Vázquez

Presidenta de Federació ECOM

Quina va ser la teva trajectòria professional abans de dirigir ECOM?

// Jo vaig estudiar fins a acabar COU i després no vaig continuar. Però de seguida, quan tenia uns 20 anys, em vaig involucrar en moviments associatius per a la integració de discapacitats. L'any 1972 vaig participar en la creació de la primera organització de base de persones amb disminucions físiques de Barcelona, que es deia Coordinadora de Grups de Base de Persones amb Disminució.

Com va sorgir ECOM?

// La Coordinadora va funcionar fins al 1975. ECOM també existia, s'havia creat a partir de diferents entitats de gestió de serveis, com Auxilia, que es dedicava, per exemple, a la formació de persones amb disminució. En aquell moment va entrar en escena gent una mica més radical, que havia treballat en diferents barris, en moviments associatius. La Federació ECOM, que és d'abast estatal, també va fer una evolució; la Coordinadora es va dissoldre i alguns dels seus membres es varen incorporar a la junta de la Federació.

En el teu cas, com creus que vares adquirir un grau tan elevat de consciència social?

// Vaig néixer a Galícia, en un poble petit. Vaig patir la pòlio als 9 mesos i els meus pares varen fer tota una peregrinació per Espanya per trobar en tot moment els millors equips de metges. Finalment vàrem aterrar a Catalunya, per la gran qualitat del personal de l'Hospital Clínic. Tant el meu pare com la meua mare pensaven que jo era una persona normal i que havia de fer les mateixes activitats que qualsevol altre nen de la meua edat. Varen lluitar moltíssim perquè m'incorporés a una escola normal. Viure de prop els esforços que varen fer els meus pares perquè m'integrés en centres d'educació normals em va despertar un sentiment de desacord amb el món que m'envoltava.

Quines són les qualitats més importants en persones com tu, que volen impulsar un canvi?

// La constància és molt important. Hem trigat vint anys a aconseguir que la xarxa de transports públics sigui accessible. No volem actuacions especials per a nosaltres; el que volem és que qualsevol actuació compti amb nosaltres. També hem de compaginar l'agressivitat ben entesa amb la diplomàcia. Jo sempre dic que no hi ha res d'impossible. Quan em poso a negociar mai no dic: "Això no és possible"; penso que sempre hi ha una solució. Tampoc no podem actuar de forma individualista; aquest és un dels pitjors enemics de la nostra causa.

Considerem important col·laborar amb altres entitats, treballar en xarxa?

// Crec que les persones que treballem en aquest àmbit no ens hem de limitar al moviment associatiu, això és negatiu; per salut mental hem d'estar vinculats a d'altres col·lectius, de barri, culturals, que ens puguin donar una visió més global. Jo també sóc membre d'una coordinadora del barri de Sants-Montjuïc i això em permet tocar de peus a terra.

Quin paper ha de tenir l'educació en la vostra lluita?

// És cabdal. Els col·lectius de discapacitats hem tingut un déficit important de formació que ens permeti viure en aquesta societat tan complicada per a nosaltres. El que tu pots fer en un moment, a nosaltres ens pot costar molts esforços. La decisió d'anar al cine, presa de manera espontània i immediata per qualsevol, a mi m'implica considerar si hi puc anar en transport públic. Anar a la universitat també representa una dificultat enorme per a persones com nosaltres, pocs hi arribem. El més important és formar els discapacitats perquè se sentin participants d'aquesta societat, perquè hi siguin presents.

"A Barcelona pujo a l'autobús i ningú no està pendent de mi. A qualsevol altra ciutat, la gent em demana constantment si necessito ajuda, i demostra tenir un concepte més baix de les nostres capacitats."

Què heu aconseguit fins ara?

// És una ciutat amb un nivell d'accessibilitat pioner; podem travessar la ciutat sense problemes. Barcelona té un sistema porta a porta: un taxi et porta allà on vols i et passa a recollir després per un preu equivalent a allò que pagaries anant-hi en transport públic. També hem aconseguit modificar el concepte que la gent que ens envolta té de nosaltres. Jo passejo per la ciutat i les persones no em paren atenció, pujo a l'autobús i ningú no està pendent. Vol dir que la gent s'ha acostumat a conviure amb persones amb limitacions.

Quins avenços t'agradaria veure en el teu àmbit d'aquí al 2015?

// M'agradaria que el concepte de *sostenibilitat* estigués molt lligat al d'*accessibilitat*. Una ciutat no és sostenible si no és accessible, i això encara no ho hem assolit. Al metro s'està fent una inversió important en ascensors, però amb això no n'hi ha prou: el metro serà accessible quan jo pugui entrar als vagons de manera lliure i autònoma. També hem de poder gaudir lliurement de tots els recursos que la ciutat ofereix. Jo puc entrar en un museu, però no podré gaudir de l'exposició perquè els expositors tindran una alçada que no em permetrà veure'n els continguts, etc.

Personalment, com t'agrada veure recompensada la teua feina?

// Amb qualsevol normativa o modificació de l'entorn a la meua ciutat que permeti que les persones amb disminució física puguin ser més lliures i gaudir més de la ciutat. Avui mateix he vist la guia d'activitats d'estiu de l'Ajuntament i he comprovat que tots els nens amb discapacitats podran gaudir-ne, perquè se'ls facilitaran tots els suports que necessitin.

Com veus el relleu dins del moviment de defensa dels discapacitats?

// Les persones que estem al capdavant del moviment ja hem passat els cinquanta anys d'edat. Ara hauria d'entrar un relleu important, i noto amb preocupació que aquest relleu demana contrapartides. Nosaltres teníem uns objectius més generals i col·lectius, no tan personals. Ara veig actituds més individualistes, menys centrades en l'esforç.

Però no creus que és legítim que la gent demani aquestes contrapartides per la seva feina, encara que no siguin de caire econòmic? No creus que en

tota relació humana s'ha de produir una situació win-win?

// Probablement, però si un té una trajectòria sòlida, acaba sent valorat. La meua experiència professional així ho demostra. Jo fa molts anys que faig feina en l'àmbit dels discapacitats, tinc una trajectòria molt consistent de defensa, en cada moment, de les persones disminuïdes, i tot i els molts errors que hagi pogut cometre, la gent a la llarga m'ha valorat.

Hi ha altres fundacions o col·lectius com el vostre que intenten treballar amb criteris empresarials, per finançar la seva tasca social. Quina és la vostra posició en aquest sentit?

// En aquests moments estan sorgint entitats que no són portades per persones amb disminucions, on el protagonista no és el mateix discapacitat, que de fet funcionen com a empreses: centres especials de creació de llocs de feina, etc. Em sembla correcte, sempre que les condicions dels discapacitats siguin adequades. Quan vénen emprenedors a dir-me que volen muntar empreses per ajudar discapacitats, no m'entrevisto amb ells. El que m'interessa són iniciatives que donin feina a discapacitats i que a més tinguin uns beneficis.

Hi ha alguna part de la tasca d'ECOM que passi més desapercebuda però que et sembli igualment important?

// Tots els membres de la junta valorem molt especialment el suport que donem a petites entitats a diferents municipis, que potser només formen dues o tres persones, que tot just comencen. Això de vegades no es valora. Ens pregunten per què perdem el temps dedicant esforços per ajudar persones amb coneixements i recursos tan limitats. De vegades anem a l'Hospitalet, ens trobem amb una d'aquestes petites entitats i li dediquem una hora perquè els seus membres expressin les seves inquietuds, les seves angúnies. Un home et diu que la seva mare (perquè normalment són dones, les que carreguen amb l'ajut als discapacitats) s'ha posat malalta i que ja no podrà cuidar-lo; un altre et diu que té problemes d'accessibilitat per fer certes coses. Aquesta és una funció cabdal d'ECOM; si no la fem, representarem els discapacitats davant les autoritats però perdrem contacte amb les bases.

21 VISIONS

COM T'AGRADARIA QUE FOS BARCELONA EL 2015?

Josep Santacreu

Una societat del coneixement, on els aspectes de creativitat, internacionalització i afavoriment de l'emprenedor adquirixin molta importància.

Diana González

Jo m'imagino una Barcelona on es pugui viure, on no hi hagi fums ni soroll, amb qualitat de vida, i on es pugui jugar al carrer.

Toni Codina

Que l'Administració pública adopti un compromís clar en la seva política de compres, per incorporar criteris ètics i socials, i que les empreses convencionals comercialitzin els seus productes amb el segell de Comerç Just.

Carme Borrell

Que les desigualtats socials en l'àmbit de la salut entrin a l'agenda política i que hi hagi al darrere un moviment social conscienciat.

John Stewart

Que la sostenibilitat es converteixi en una assignatura obligatòria a les carreres d'enginyeria i altres programes universitaris.

Alba Cabañas

Millor formació ambiental dels llicenciats en gestió empresarial, i un debat més obert i diversificat sobre les polítiques ambientals.

Pau Noy

Una ciutat més competitiva econòmicament, més cohesionada socialment i més saludable amb la meitat de trànsit.

Manel Almirall

Més suport de l'Administració a les empreses d'inserció, perquè aquestes apliquin millors criteris empresarials, per avançar cap a l'autosuficiència.

María José Vázquez

Que sigui 100 % accessible, on els discapacitats puguin fer ús de manera lliure i autònoma de tots els seus recursos: transport públic, equipaments culturals, etc.

Francesc Roma

Que la majoria de serveis i entitats socioculturals tinguin un compromís ambiental. Que Gràcia sigui un barri de vianants, amb un servei de recollida de residus molt a prop del ciutadà, i dispositius perquè baixi el consum d'aigua.

Liliana Andrade

Una ciutat cultural, heterogènia, on puguin conviure i interactuar diferents cultures. La sostenibilitat no només és de recursos, sinó en l'àmbit de la dinàmica en tots els seus sentits.

Iolanda Fresnillo

Per fi, ens haurem adonat que no es pot deixar tot a les mans del mercat i de les empreses multinacionals, havent establert unes línies molt diferents de la relació amb els mitjans, amb els recursos energètics i amb el consum.

Lucienne Sitges

No malbaratar els materials que es fan servir a l'escola, aprofitar-los al màxim, sempre amb dignitat per l'alumne. Un sentit comunitari de les coses.

Enric Puig

Que hi hagi més associacions que donin suport a les petites i mitjanes empreses, autèntic motor de l'economia a Espanya.

Elisenda Fusté

Més recursos materials i humans per a les aules d'acollida d'alumnes nous. Més temps de preparació de les classes i formació per als professors.

Xavi Palos

Una ciutat dissenyada a escala humana i no per a l'automòbil, que integri en un mateix espai el negoci, l'oci i l'habitatge i un comerç de proximitat més consolidat, amb més cohesió social.

Tortell Poltrona

Que canviï absolutament el sistema de funcionament de les Nacions Unides.

REFLEXIONS

El primer que crida l'atenció és l'atribut **inspirador** d'aquestes vint-i-una persones, totes elles generoses i constants i que, d'una manera pràcticament anònima, treballen per fer de Barcelona –i del món– un lloc més sostenible. Allò més convincent és que han donat lloc a **iniciatives que funcionen**. Com diu un d'ells, aquesta és una de les qualitats més importants per a un visionari i alhora el mecanisme d'educació més efectiu: que allò que es proposa es converteixi en projectes útils i viables.

Què entenen per sostenibilitat?

Tots els entrevistats volen una ciutat que funcioni, socialment cohesionada i més respectuosa amb el medi. En una paraula, més sostenible. Una mestra apunta que "la sostenibilitat implica estalvi, ser auster amb el que tens i el que necessites". D'una manera més sintètica, un empresari afirma que "sostenibilitat és fer les coses bé". Un nombre significatiu d'entrevistats **relacionen la sostenibilitat amb la transformació i la cohesió social**. Així, un d'ells destaca que "trobar denominadors comuns entre els conflictes socials i ambientals és la principal assignatura pendent". Potser amb la intenció de provocar aquesta transformació social, molts dels entrevistats han introduït en les seves respectives organitzacions **críteris de gestió horitzontal**.

Què hi ha d'especial en les seves trajectòries personals?

En analitzar la seva trajectòria vital i tractar d'arribar a conclusions, es fa difícil, però, parlar de trets comuns del **procés de conscienciació** que han seguit tots els entrevistats. Com diu un d'ells, "la vida de les persones es compon de múltiples coses; de moments especials n'hi ha molts, i de molt petits". Malgrat que un d'ells afirma que "a la vida s'han de donar quatre cops de puny a la taula i fer allò que pensem", són ben pocs els entrevistats que han estat capaços d'especificar moments especialment determinants o punts d'inflexió.

Molts entrevistats es declaren influïts pels **valors familiars**. Alguns asseguren que han desenvolupat una consciència ecològica mentre feien **sortides en contacte amb la natura** amb pares i germans. Altres han après la **cultura del reciclatge** perquè ho han observat a casa, **s'han educat en la postguerra** o en països del sud.

Hi ha qui reconeix l'**empremta de l'escola primària o secundària** i també qui recorda, amb noms i cognoms, **professors d'universitat o mentors professionals**.

En alguns casos, els impulsors dels canvis provenen de **mobilitzacions al carrer**, com ara lluites sindicals o

consultes populars. N'hi ha que comparteixen un interès social, traduït en una **militància en política** o en **ONG** des de la joventut. El **contacte amb joves desfavorits** també és un factor recurrent en moltes d'aquestes persones. D'una manera més puntual, hi ha qui reconeix la influència, més o menys indirecta, de l'**educació cristiana** o qui s'ha nodrit d'idees durant **viatges o estades a l'estranger**. Per a un d'ells, un moment clau es va produir en un camp de treball al Senegal i tres entrevistats més parlen d'experiències rellevants a l'estranger (per exemple Pallassos sense Fronteres, que es va crear al llarg d'una visita a un camp de refugiats a l'antiga Iugoslàvia).

Quins han estat els seus referents?

Quan començaven, molts dels visionaris parlen d'una **manca significativa de referents** i recursos formatius en el camp de la sostenibilitat i diversos parlen d'haver après "sobre la marxa". En aquest sentit, pel seu caràcter pioner i facilitador, reconeixen d'una manera especial la presència, ja en aquells anys, d'entitats com ara la branca local de Greenpeace o d'iniciatives més autòctones, com Depana, GOB Balears o fins i tot publicacions avui històriques com *Mientras tanto*, *Userda* o *Quercus*.

Segons ells, les coses des d'aleshores **han millorat molt**, i un nombre significatiu d'entrevistats parlen en termes molt elogiosos de la tasca portada a terme, per exemple pel CIDOB, Barcelona Activa o l'equip de l'Agenda 21, malgrat que també posen de manifest mancances o punts de millora en diversos àmbits.

Com són els 21 impulsors de canvi?

Sobre les **qualitats personals més importants per promoure un canvi** amb èxit, la majoria parla, en primer lloc, de tenir les **idees clares** i de creure en allò que es fa. Més d'un destaca la **coherència personal**, que cada acció respongui a un esperit autèntic. La **constància** i la **paciència** també són condicions que s'esmenten sovint, perquè, com diu algú, "qualsevol canvi d'actitud requereix temps". El temps i l'experiència juguen a favor i, com explica una emprenedora, "permeten que allò que fas prengui la forma que vols que tingui".

Saber envoltar-se d'un **bon equip** o actuar amb el suport de la base social de cada organització és una altra de les respostes més recurrents, com també ho són la **flexibilitat** i l'esperit **constructiu**: comprendre quines són les dificultats dels altres a l'hora d'introduir un canvi, no dir mai "impossible" i saber posar-se en el lloc de l'altre.

La **capacitat de persuasió** i de **comunicació** també semblen cabdals: l'adequació i divulgació d'informació complexa perquè arribi a la gent, així com la interacció constant amb individus o col·lectius, amb arguments convincents i contrastats, per aconseguir que et comprenguin, són clau.

La **curiositat** per familiaritzar-se amb conceptes o problemes d'aparició recent o la **creativitat** per imaginar solucions també són qualitats molt valorades. Altres respostes són més singulars: un d'ells parla de la importància de la generositat i d'admetre els propis errors, "de reconèixer-te com a ésser humà, com a persona que és la Terra absolutament de pas".

Quin paper hi han de fer les administracions?

Amb l'important matís de la necessitat que els impulsors del canvi siguin creatius per ser autosuficients en la mesura que sigui possible, molts dels entrevistats demanen **més ajuda de l'Administració** a les seves iniciatives. Una entrevistada observa que aquesta cada vegada externalitza més serveis i que, per tant, haurien de prevaler els esforços d'entitats compromeses. Per la seva banda, una persona vinculada al sector públic constata el perill que representa el fet que tantes iniciatives estiguin en mans de la societat civil o d'ONG, "perquè al final el que acaben fent és treure responsabilitats als governs, que són els que ho haurien de fer".

Dit això, crida molt l'atenció que molts dels entrevistats parlin d'una **evolució, des de la confrontació cap a l'entesa i la col·laboració**, en el seu tracte amb les administracions o les empreses al llarg del temps. Un d'ells, destaca que s'ha adonat que "no canviaríem res si ens limitéssim a protestar o a manifestar-nos; començàvem a pensar que ens hauríem d'implicar des de dins, a oferir solucions".

Com es treballa en xarxa?

Algunes de les entitats objecte d'aquesta guia ja són, de fet, **producte de xarxes** d'associacions o col·lectius. La majoria **destaquen els avantatges de treballar en xarxa**, malgrat la dificultat de compaginar l'activitat de la mateixa entitat amb el temps i els recursos que exigeix el fet de formar part de grups i plataformes d'abast més ampli. Un d'ells diu que per a organitzacions petites o mitjanes, és l'única manera de ser present en certs àmbits, i una altra observa que els que treballen en el món de la pobresa també en generen, de pobresa, quan els costa compartir allò que saben.

Quin paper hi ha per a l'educació i la comunicació?

Pel que fa a l'**educació formal**, i començant pels nivells d'**infantil, primària i secundària**, dues de les escoles aposten per sensibilitzar els nens no parlant, sinó fent cada dia, fomentant que **descobreixin per si mateixos** la necessitat de canvis sense imposicions, i de manera amable,

per tal que els alumnes arribin a adquirir hàbits sostenibles "amb tranquil·litat". També és notable el fet que moltes de les iniciatives dels centres més capdavanters apleguen alhora mestres, alumnes, pares, i personal no docent.

En l'**àmbit universitari**, diversos entrevistats demanen que la sostenibilitat, la responsabilitat social i el caràcter emprenedor s'integrin a totes les carreres. Entre els entrevistats sovintegen les crítiques dirigides al sistema universitari, com la hiperespecialització, i reivindiquen instituts interdisciplinaris i coneixements globals i generalistes. "Un especialista en una cosa concreta –diu un d'ells– és difícil que sigui un líder en el camp de la sostenibilitat". En alguns casos, els mateixos entrevistats han aportat solucions concretes en forma d'iniciatives vinculades a la universitat.

Pel que fa a l'**educació no formal**, diversos entrevistats destaquen que es delega massa responsabilitat educativa en mans de l'escola, encara que aquesta només pot assumir una part de l'educació dels ciutadans, i que segons un d'ells és només un terç: "El segon terç és responsabilitat de la família, i el darrer, simultàniament, del govern, els mitjans de comunicació i la societat en conjunt". Una mestra afirma que pares i mestres han de treballar plegats, molt més enllà "d'aquella entrevista freda".

Un nombre significatiu d'entrevistats parla de la importància dels **mitjans de comunicació** com a eina de sensibilització i de creació d'opinió. Un periodista posa en relleu la banalització dels mitjans i que cal "partir de la base que l'espectador no és idiota; cal donar informació, obrir unes finestres i deixar que la gent faci una reflexió". Diversos entrevistats deploren que els mitjans de comunicació només parlin en to sensacionalista de qüestions de sostenibilitat. Un d'ells demana que els moviments socials tinguin més accés als mitjans, i que aquests "no estiguin tan condicionats pels seus interessos econòmics". Potser sorprèn el poc relleu que els entrevistats han donat a Internet, malgrat que moltes veus avui coincideixen en la seva importància en el redisseny de la societat.

Un missatge optimista

És una satisfacció constatar que alguns dels entrevistats parlen, amb total convicció, del caràcter proactiu i pioner de la societat catalana en l'àmbit de la sostenibilitat. Dit això, els mateixos entrevistats adverteixen que encara som lluny d'igualar els països més avançats. Hi ha, en tot cas, un missatge d'esperança. Lluny de caure en el derrotisme o l'alarmisme davant l'escalfament global o les desigualtats arreu del món, tots els entrevistats han fet un pas endavant i han aportat solucions a escala local. Tots ells han impulsat canvis positius i han emprès iniciatives d'efectivitat contrastada, exemplars i inspiradores, amb independència de la seva grandària o del ressò que hagin pogut obtenir fins ara.

Educació per a la sostenibilitat

L'educació, de la forma que sigui, ha d'animar cada individu a prendre consciència dels problemes del món d'avui. Alhora, ha de donar-li eines i sobretot ganes, força i il·lusió per encarar les solucions, pas a pas, però sense deixar mai de mirar ben lluny, com ens han mostrat aquests 21 visionaris. L'experiència d'explorar les qualitats personals, les motivacions i les experiències de 21 persones impulsores d'un canvi cap a una societat més sostenible –els “emprenedors sostenibles”- ens ha permès extreure les següents implicacions per al paper de l'educació en la sostenibilitat. Comencem amb les característiques i competències més significatives d'un emprenedor sostenible, i a continuació apuntem l'estratègia per fomentar-les a través d'unes recomanacions per als diferents àmbits educatius.

Competències dels “emprenedors sostenibles”

CONEXEMENTS:

- Denominadors comuns entre conflictes socials, ambientals i econòmics.
- Combinació de competències tècniques i sensibilitat per les inquietuds socials.
- Capacitat de dissenyar solucions realitzables i pràctiques per als reptes de la sostenibilitat.
- Visió global, estratègica i transversal de l'entorn professional.

HABILITATS:

- Capacitat de diàleg i negociació, flexibilitat i creació de consens.
- Expressió creativa, comunicadora, sentit constructiu i d'innovació.
- Saber construir un equip i treballar-hi.
- Anàlisi i curiositat per trobar equilibris entre qüestions interdisciplinàries.

VALORS I ACTITUDS:

- Coherència personal que transmeti un compromís honest.
- Motivació personal, constància, paciència i confiança.
- Empatia, solidaritat, generositat i respecte pels altres.
- Sentit de col·laboració i no de confrontació.

Recomanacions per a diferents àmbits d'educació

EDUCACIÓ FORMAL: infantil, primària, secundària, universitària.

- Fomentar les experiències d'auto-descobriments, aprendre fent i experimentar.
- Integrar la sostenibilitat com a matèria transversal en totes les assignatures.
- Fer participar diversos grups d'interès de la institució en el procés de formació.
- Promoure una visió holística, impulsant la interdisciplinarietat.

EDUCACIÓ NO FORMAL: iniciatives de l'Administració, ONG, museus, associacions.

- Mobilitzar els ciutadans amb consultes, manifestacions, reivindicacions.
- Disposar d'informació rigorosa, digerible i accessible en els nous mitjans.
- Proposar oportunitats per participar en projectes solidaris i treballs de camp.
- Impulsar experiències d'aprenentatge col·lectiu amb solucions concretes, predicant amb l'exemple.

EDUCACIÓ INFORMAL: mitjans de comunicació, família, entorn, amics, cultura.

- Fomentar la pràctica sostenible en l'entorn familiar quotidià.
- Fer viatges a l'estranger, participar en experiències en països pobres, o més sostenibles.
- Promoure excursions en entorns naturals.
- Crear oportunitats per canalitzar l'interès per la política.
- Donar informació per provocar una reflexió, donar accés als moviments socials als mitjans de comunicació.

Les 21 organitzacions

- Agència de Salut Pública www.aspb.es
- Barcelona Regional www.bcnregional.com
- Bicicleta Club de Catalunya www.bacc.info
- Catalunya Carsharing www.catalunyacarsharing.com
- Demano www.demano.net
- Districte de Gràcia www.bcn.es/agenda21
- DKV Seguros www.dkvseguros.com
- Ecologistes en Acció www.ecologistesenaccio.org
- Escola Verdruna-Àngels 93 318 62 98
- Escola Els Xiprers 93 204 92 10
- Federació ECOM www.ecom.es
- Foment de Treball www.foment.com
- Fundació Futur www.fundaciofutur.org
- Fundació Prisba fundacio@prisba.org
- Greenleaf Publishing www.greenleaf-publishing.com
- Observatori del Deute en la Globalització www.debtwatch.org
- Pallassos Sense Fronteres www.clowns.org
- SECOT www.secot.org
- SETEM www.setem.org
- Thalassa www.thalassa-online.com
- Trèvol www.trevol.com

ESADE www.esade.edu

Universitat Politècnica de Catalunya www.upc.edu

RCE Barcelona www.upc.edu/rce-barcelona

Edita

©Ajuntament de Barcelona, 2006.
Sector de Serveis Urbans i Medi Ambient,
Direcció de Programes Ambientals.

Podeu consultar la col·lecció de guies
d'educació ambiental a la web
www.bcn.cat/agenda21

També les trobareu al Centre de Recursos
Barcelona Sostenible, c/ Nil Fabra, 20, baixos,
tel.: 93 237 47 43, adreça electrònica:
recursos@bcn.cat

Continguts i redacció

Alex Fernández de Castro (ESADE)

Heloise Buckland (RCE Barcelona)

Dídac Ferrer (UPC)

Marc Vilanova (ESADE)

Txema Castiella (Ajuntament de Barcelona)

Agraïments

A les 21 persones per les seves opinions,
temps i inspiració per elaborar aquesta guia
i a Jordi Llambrich Ferre i Kaori Sato (ESADE)
pel seu suport amb les entrevistes.

Fotografia

Fredy Durán

Disseny gràfic i maquetació

Yellow

Impressió

Imprès en paper reciclat

Novembre 2006